

Sadejstvo i koordinacija u borbenim dejstvima

Po oceni Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija, datoj na kraju rata sadejstvo i koordinacija rada sa trupama na zemlji, a isto tako i između lovačke i jurišne avijacije bili su potpuni i blagovremeni. Ipak, ovaj štab takođe ističe da štabovi naših armija nisu bili u potpunosti upoznati sa borbenim radom avijacije, odnosno da su zakašnjavali sa zahtevima i postavljali nepravilne zadatke.

S druge strane, zbog uzajamnog sadejstva jugoslovenskih i sovjetskih jedinica i zbog principa 'dublerstva' - koji je kao metod obučavanja i rada primenjivan u našim vazduhoplovnim pukovima i štabovima - jugoslovenske jedinice bile su primorane da u mnogo čemu postupaju i deluju u skladu sa naređenjima koja su dobijali od sovjetskih štabova.

Premda je to bilo primereno tadašnjim uslovima, stiće se utisak da sve dok sovjetske jedinice nisu predale avione i druga vazduhoplovno-tehnička sredstva, nije ni bilo mnogo prostora za veći i ozbiljniji rad jugoslovenskih štabova, kao i za samostalnije delovanje naših vazduhoplovnih jedinica.

Uprkos činjenici da su naređenja za upotrebu avijacije išla preko Generalštaba Jugoslovenske armije, prisutno je da su u borbenom radu jugoslovenske Grupe vazduhoplovnih divizija postojali stanoviti periodi vremena kada avijacija nije dejstvovala. Ovde se, u prvom redu, misli na ograničenje zbog meteoroloških uslova, zatim na nedostatak goriva, kao i na potčinjavanje Grupe vazduhoplovnih divizija u periodu od 7. marta do 3. aprila 1945. pored Generalštabu JA, i komandantu 17. vazduhoplovne armije.

Postojali su vremenski periodi kada zbog meteoroloških uslova nisu dejstvovale ni sovjetske, niti jugoslovenske posade. Ali, u vreme odsudnih trenutaka i kada su uslovi bili blizu meteoroloških minimuma, sovjetski komandanti su određivali najiskusnije sovjetske posade u koje, u prvo vreme, nisu uvrštavali jugoslovenske pilote.

Nedostatak goriva je nepovoljno uticao na dejstva jugoslovenskih armija, jer je vazduhoplovna podrška izostala u odsudnim periodima energičnog gonjenja. Verovatno da ne postoji primer da kompletna jedinica, kao što je slučaj sa 423. vazduhoplovnim pukom u maju 1945. u završnim operacijama ne izvrši ni jedan borbeni let.

Izvršavanje zadataka za račun Generalštaba JA i istovremeno komandanta sovjetske 17. vazduhoplovne armije bilo je uslovljeno opštom strategijskom situacijom u kojoj su nemačke jedinice - pokušavajući da izvrše prodor u pravcu Blatnog jezera u Mađarskoj - mogle

opasno da ugroze levi bok snaga sovjetskog III ukrajinskog fronta. Međutim, kako se radi o opštim pitanjima vojnog savezništva, i bez obzira što su 3. i 1.JA ostale bez jače podrške iz vazduha, imaju se - pre svega - u vidu istovetnost ciljeva usmerenih prema zajedničkom neprijatelju.

Odnosi sa Vazduhoplovnom grupom Vitruk

Već citirano pismo komandanta Vazduhoplovstva NOVJ Vrhovnom štabu ukazuje na početne probleme sa kojim su se suočili Štab Vazduhoplovstva NOVJ neposredno posle potpisivanja Ugovora o predaji Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije dve vazduhoplovne divizije i jedne oblasne vazduhoplovne baze Crvene armije, 15. novembra 1945. godine. Grupa Vitruk bila je neposredno potčinjena komandantu 17. vazduhoplovne armije, koji je tu grupu upotrebljavao samo za borbene zadatke, dok je njen prvi zadatak bio da obuči, prvenstveno, samo jugoslovensko tehničko osoblje.

Zato se, kao prioritetno, postavilo da Grupa „Vitruk”, s obzirom da će dejstvovati na teritoriji Jugoslavije, bude potčinjena vrhovnom komandantu NOVJ (JA) što je i bilo sve do naznačenog perioda od 7. marta do 3. aprila, i kasnije.

U skladu sa kasnjim dogovorom Sovjeti su prihvatili da sve naše osoblje raspoređuju u jugoslovenske jedinice, koje su bile u sistemu dublerstva, da budu na snabdevanju, zatim da se letačko osoblje obučava u trenažnim centrima jurišne, odnosno lovačke avijacije, kao i da štabovi i jedinice u svemu kopiraju sovjetski rad.

„Operativno rukovođenje ovim borbenim zadacima još nije vršeno od naših komandanata pukova i štabova, jer u stvari po pukovima (u to doba) nismo imali više od 5-6 letača. Dalje, bio je nepotpunjen broj tehničkog sastava, a još manje trupnih štabova“!³²²

Kako su se ta dejstva dalje odvijala, rad jugoslovenskih štabova i jedinica se nije promenio, pa se za finalna dejstva u slamanju te nemačke protivofanzive ističe:

„Ni ovog puta naši letači nisu leteli u samostalnim formacijama, već pod voćtvom ruskih pilota. Isto tako nije bilo ni samostalnog rada trupnih i viših štabova, već su isti bili posmatrači u operativnom radu ruskih štabova“!³²³

Za vreme dejstava avijacije u februaru, u rejonu Zvornika i Bijeljine, jugoslovenski štabovi su, takođe, bili posmatrači i nisu aktivno operativno radili. Slično se navodi i za period dejstava u vreme likvidiranja dravskog mostobrana u martu 1945:

³²¹⁾ Iz Bojne relacije Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija Jugoslovenske armije od 17. maja 1945. za period od 15. novembra 1944 - 15. maja 1945. upućena Štabu Vazduhoplovstva JA; Zbornik NOR, tom X, knj. 2, dok. 196.

³²³⁾ Ibid.

„I u ovom radu avijacije učestvovali su naši letači (lovci i jurišni piloti), no opet pod voćtvom ruskih pilota. Štabovi ni ovog puta nisu samostalno rukovodili borbenim radom, ali je u potpunosti vršeno 'dubliranje' ruskog rada, te je pored trupnih štabova obrazovana i operativna grupa iz sastava 42. vazduhoplovne divizije i poslata u Bački Brestovac, za neposredno posmatranje rukovođenja vazduhoplovnim radom u toku ove operacije“!³²⁴

Premda je 17. marta formirana Grupa vazduhoplovnih divizija, kojom je rukovodio štab, i u pripremama za veliku i opštu ofanzivu u Sremu, Slavoniji i Bosni, odnosno za proboj sremskog fronta i dalje gonjenje neprijatelja, jugoslovenski štabovi su, takođe, lišeni određene odgovornosti i inicijative:

„S obzirom da u ovom periodu priprema naše vazduhoplovstvo nije samostalno radilo, što se tiče rukovodstva i izdavanja naređenja, to ni za taj period trupni štabovi nisu izdavali operativna naređenja i zapovesti, već su se upravljali prema izdatim operativnim naređenjima ruskih trupnih štabova. Operativni štab Grupe vazduhoplovnih divizija izdavao je avizo i izvršna naređenja potčinjenim štabovima samo utoliko, da bi se isti upravljali prema radu odgovarajućih ruskih štabova i jedinica“!³²⁵

U periodu gonjenja neprijatelja koji je odstupio, premda je avijacija bila ograničena zbog nedostatka goriva i dejstvovala u dva perioda (od 13. do 18. aprila i od 4. do 9. maja) dolazi do samostalnog rada i štabova:

„Operativni rad naših štabova (11. vazd. divizije, 112. i 422. vazd. puka) i letača u ovom periodu bio je skoro samostalan. Svi borbeni zadaci i naređenja za iste bjeli su obavljeni i izdavani od strane našeg ljudstva, a odgovarajući sovjetski rukovodioci i letači bili su posmatrači i instruktori“!³²⁶

Predstavnik Vazuhoplovne grupe „Vitruk“ je za dane 4-8. maja, kada su borbene zadatke isključivo izvršavale jugoslovenske jedinice, i dalje redovno slao operativne izveštaje, pripisujući borbeni rad toj grupi:

„Avijaciona grupa Vitruk u toku dana 4. maja 1945. vršila je zadatak Vrhovnog komandanta Jugoslovenske armije.

Izviđačkim letom naši piloti ustanovili su...“!³

„Avijaciona grupa Vitruk u toku dana 6. maja 1945. vršila je zadatak Vrhovnog komandanta Jugoslovenske armije.

Avioni tipa JAK-1, JAK-9 i 11-2 izvršili su 70 uspešnih borbenih letova, uspešno pomagali nastupanje trupa jugoslovenske armije na zemlji...“³²⁸

„Avijaciona grupa Vitruk u toku dana 8. maja 1945. vršila je zadatak Vrhovnog komandanta Jugoslovenske armije...“

³²⁴⁾ ibid.

³²⁵⁾ ibid.

³²⁶⁾ ibid.

³²⁷⁾ Iz izveštaja Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 5. 1945. pomoćniku načelnika Generalštaba JA; Zbornik NOR, tom X, knj. 2, dok. 185.

³²⁸⁾ Op. cit., izveštaj od 6. maja; dok. 188.

Naše trupe uz sadejstvo avijacije oslobodile su Zagreb, glavni grad federalne Hrvatske, i preko 100 naseljenih mesta"³²⁹,

Jedinice 42. vazduhoplovne divizije borbene zadatke dobijale su od pretpostavljene komande i u vezi sa borbenim dejstvima avijacije u toku februara ističe se:

„Zadaci za dejstvo avijacije su bili dostavljeni iz Generalštaba Jugoslovenske armije, kao i iz štaba I Jugoslovenske armije Vazduhoplovnoj grupi generala Vitruka na izvršenje. Ovde su se zadaci razrađivali i dostavljali na izvršenje pukovima... Našim posadama zadaci su bili dodeljivani u vidu instrukcija od strane komandanta ruskih pukova, vođa odeljenja i štabova naših pukova“³³⁰,

U vezi sa borbenim dejstvom 42. vazduhoplovne divizije u martu 1945, o međusobnim odnosima i koordinaciji rada zapisano je:

„U mesecu martu avijacija je dobijala zadatke jed Generalštaba Jugoslovenske armije, Štaba I Jugoslovenske armije i Štaba III Jugoslovenske armije. Generalstab Jugoslovenske armije i Štab I Jugoslovenske armije su svoje zahteve za rad avijacije dostavljali komandantu 10. Gardiske vazduhoplovne sovjetske divizije generalu Vitruku, a Štab III Jugoslovenske armije je svoje zahteve dostavljao našoj diviziji, a mi smo saopštavali ove zahteve generalu Vitruku“³³¹,

Vazduhoplovni pukovi naših divizija su čak i prebaziranja vršili na osnovu naređenja izdatih od strane sovjetskih štabova:

„Na dan 21. aprila usledilo je naređenje izdato od strane štaba ruske divizije³³², sa aerodroma Klenak na novu Tačku u St. Mikanovcima...!“³³³,

U maju 1945. dolazi do inicijative i samostalnog rada naših štabova:

„Rad jedinica ove grupe u toku maja zasniva se na podacima i zahtevima direktno dobijanima od I., II. i III. armije, kao i na osnovu podataka dobijenih sopstvenim izviđanjem. Zasebna operativna grupa iz 421. puka radila je sa aerodroma Rajlovac i Laćarak po zahtevima i zadacima dobijenim od Štaba III korpusa“³³⁴,

Mere štaba GVD za unapređenje sadejstva i koordinacije

Vazduhoplovni pukovi 42. divizije sarađivali su i koordinisali svoj borbeni rad sa jedinicama 3. i 1. armije u većoj, a sa 2. armijom u manjoj meri.

U toku sadejstva i koordinacije zabeleženi su uspešni rezultati, ali je na početku zajedničkog borbenog rada bilo dosta problema, koji su se otklanjali u toku dejstava.

Op. cit., izveštaj od 8. maja; dok. 191.

Iz operativnog izveštaja Štaba 42. vazduhoplovne divizije Štabu Vazduhoplovstva 331) NOVJ o radu u februaru 1945; Zbornik NOR tom X, knj. 1, dok. 294.

332) Op. cit., izveštaj o radu u martu 1945; tom X, knj. 2, dok. 119. Odnosi se na 10. gardijsku jurišnu diviziju, koja je objedinjavala rad i 236. lovačke 3 divizije, pod generalom Vitrukom.

334) Op. cit., izveštaj o radu u toku aprila 1945; dok. 187.

Iz izveštaja Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija Štabu Vazduhoplovstva JA o radu 17. maja 1945, dok. 210.

Prvi primer uspešnog sadejstva predstavlja Naredba o pohvali komandanata 1. armije od 20. januara 1945, neposredno posle prvih borbenih dejstava naših posada. U toj naredbi se posebno ističu dobri rezultati dejstava avijacije, čiji je rad ocenjen ocenom odličan.

Već u februaru dolazi do izvesnih poteškoća u vezi sa ostvarivanjem sadejstva, s obzirom da „zemaljske trupe naše vojske nisu označavale liniju svojih prednjih delova, što znatno otežava saradnju”³³⁵,

Zbog uočenih slabosti sadejstva između jedinica na zemlji i avijacije, Štab Vazduhoplovstva JA je izradio Uput za prihvatanje aviona za vezu kod štabova armije. Uput je bio potreban s obzirom da su u nedostatku tada dobrih radio i telefonskih veza, češći kontakti, prvenstveno između komandanata viših štabova bili nužni radi efikasnijeg planiranja pojedinih većih akcija.

Uput za prihvatanje aviona za vezu kod štabova armije sadržavao je bitne elemente koji su regulisali opis terena, dimenzije, obeležavanje pravaca sletanja i poletanja, zatim rad osoblja za prihvatanje, i maskiranje aviona. U vezi sa izborom terena u Uputu se navodi:

„Treba u blizini mesta gdje je štab smešten naći ravan teren razmera najmanje oko 700x300 metara. Najbolje zemljište jeste otcedna livada sa niskom gustom travom, no inače je pogodno svako suvo i tvrdo zemljište. Nepogodno je močvarno i odviše mekano zemljište. Mali nagib površine ne smeta, no treba izbegavati valovito zemljište.

U pravcima prilaza aviona oko izabranog terena, a to su pravci duvanja najčešćih vetrova, na oko 100 metara od rubova terena ne sme biti visokih prepreka (visoko drveće, zgrade, dimnjaci, vod visokog napona)!”³³⁶,

Uput je poslat štabovima armija, 2. marta, a već 9. marta Štab 3. armije je obavestio Štab 1. armije - s obzirom da se u tom štabu tada nalazio oficir za vezu sa avijacijom i raspolagao radio-stanicom - da je našao i uredio letelište za prijem aviona, shodno Uputu:

„Pripremili smo teren za prihvatanje aviona za vezu. Teren se nalazi severozapadno od Belog Manastira i to južni rub naselja oko Šećerane, zapadno natpisa Lajmir. Pokriven je retkom travom... Najpogodniji pravac sletanja je istok - zapad. Dimenzije 280x700 m. Oznake za sletanje su spremljene u svemu kako je to predviđeno 'Uputom za prihvatanje aviona za vezu štabova armija'... Avione možemo odmah prihvati”!³³⁷,

Trenutno borbene situacije nametale su pilotima da javljaju podatke o neprijatelju još dok se nalaze u vazduhu, ali da isto tako preko radio-stanice i oni dobiju podatke sa zemlje o izmeni situacije. Tako je, na primer, 19. marta, u 08.25, u vreme kada je avijacija upućena da tuče kotu 97, sa zemlje javljeno:

³³⁵ Iz izveštaja 421. vazduhoplovog puka o borbenoj aktivnosti u februaru 1945; AOS, k. 1466/1, br. reg. 1-3.

³³⁶ Iz naredenja Generalštaba JA od 2. marta štabovima armija da se pridržavaju Uputa za prihvatanje aviona za vezu kod štabova armija; Zbornik NOR. tom X, knj. 2, dok. 9.

³⁷ Iz obaveštenja Štaba 3. armije od 9. marta; Op. cit., dok. 28.

„Radio-stanica 'Kora' predala depešu našim avionima da ne biju severni breg r. Drava u rejonu D. Miholjac“!³³⁸

Problem veze, kako radio, a prvenstveno između posada u vazduhu i jedinica na zemlji, odnosno i između štabova armija i 42. divizije, nametnuo se početkom marta, s obzirom da je u vreme prebaziranja na druge aerodrome dolazilo do slabog organizovanja svih vrsta veza, a to je uticalo i na sadejstvo sa armijama:

„Radi održavanja veza sa armijama sa kojima sadejstvuje ova Grupa bili su odaslati oficiri za vezu i to u I i III JA, koji su poslužili, a služe još i sada kao veza između armija i vazduhoplovstva, u koju im je svrhu stavljen na raspoloženje radio-stanica, preko koje dostavljaju izveštaje i traženje dotičnih armija, i primaju izveštaje izviđanja od jedinica ove Grupe.

Kao neposredna veza sa trupama na zemlji služila su streljačka platna, rakete i obeležavanja artiljerijskom vatrom u slučajevima kada su juristični avioni, kao i lovci, neposredno pomagali trupe na zemlji!“³³⁹

Uporedo sa upućivanjem oficira za vezu pri štabovima 3. i 1. armije, Štab Grupe vazduhoplovnih divizija doneo je i Uput za vazduhoplovne oficire za vezu pri štabovima armija, napisan u vreme kada su VOV-ovi upućeni.

Taj uput sadrži 7 tačaka i zaključak: (1) veza i saradnja sa Štabom Grupe vazduhoplovnih divizija, odnosno sa Operativnim odeljenjem Štaba Vazduhoplovstva, kao i održavanje veze između štaba armije kod koje je odaslan i ovih štabova; (2) kontrola rada našeg i neprijateljevog vazduhoplovstva (3); obaveštajno-izviđačka služba; (4) operativna služba; (5) organizacija rada na novoosvojenim područjima u vazduhoplovnom pogledu; (6) postupak sa vazduhoplovnih materijalom palim u naše ruke, i (7) organizovanje unutarnjeg rada.

U vezi sa kontrolom rada našeg i neprijateljevog vazduhoplovstva, svaki VOV je bio dužan da vodi četiri vrste evidencija: (1) o letovima naše avijacije nad teritorijom armije; (2) o načinu i uspehu izvršenja zadataka od strane naše avijacije; (3) o letovima neprijateljeve avijacije nad teritorijom te armije, i (4) o izvršenim napadima neprijateljeve avijacije.

U vezi operativne službe VOV je bio dužan da dostavlja vazduhoplovnim štabovima zadatke, odnosno zahteve štabova armije za dejstva avijacije; zatim, podatke o liniji fronta i to svakodnevno uveče do 20.00 časova, a isto tako i svaku izmenu linije fronta; zatim da organizuje kontrolno-propusne tačke, odnosno mesta preleta avijacije, a u određenim slučajevima da vrži i navođenje, te u tom smislu igra i ulogu VON-a.

„Oficiri za vezu su dužni da u vršenju svoje službe ulože maksimum napora i rade sa što više inicijativa...

³³⁸ Iz izveštaja Štaba 423. vazduhoplovnog puka od 19. marta AOS, k. 1466/1, br. reg.

³³⁹ Iz izveštaja Grupe Vazduhoplovnih divizija o aktivnosti u marta; AOS, k. 1450, br.

Oni treba da imaju uvek na umu da od njihove savesnosti, sposobnosti i zalaganja u potpunosti zavisi uspeh sadejstva avijacije i trupa na zemlji i blagovremeno izvršavanje drugih zadatka od strane avijacije"³⁴⁰!³⁴⁰

Štab 42. vazduhoplovne divizije iznosi pozitivne rezultate u vezi sa radom VOV-a.

„Kod oficira za vezu pri Štabu I Jugoslovenske armije bila je i jedna radio-stanica manjeg dometa. Ova radio stanica služila je za određivanje detaljnih ciljeva na zemlji. Ove ciljeve, kao i eventualne promene istih i davanje novih ciljeva, saopštavao je delegirani oficir svakoj posadi koja je preletela preko ove radio-stanice. Mesto gde se ova stanica nalazila, zvala se 'kontrolna propusna tačka'. Ovu tačku su dužne preleteti sve posade koje su imale zadatak na ovom delu fronta“!³⁴¹

Štab Grupe vazduhoplovnih divizija preuzimao je, takođe, i mere kako ne bi došlo do zamene ciljeva i avijacija tukla vlastite trupe. Takvih primera nije bilo, ali je, ipak, štabovima 1, 2. i 3. armije upućen akt 3. maja 1945. u kome zahteva da se svakodnevno neizostavno dostavljuju sledeći podaci:

- kada nema sadejstva između avijacije i trupa na zemlji: (a) do 07.00 časova nova linija fronta; (b) između 11.00 - 13.00 novi podaci, i (c) između 18.00 -19.00 časova potvrdu da u toku dana nije bilo izmene na liniji fronta;

- kada sadejstvo postoji, ili se predviđa u toku dnevnih borbi: (a) do 04.00 časova nova linija fronta i zadaci za avijaciju; (b) između 11.00 - 13.00 časova novi podaci; i (c) između 18.00 - 19.00 časova zadaci za sutrašnji rad avijacije, i (d) u slučaju brzih izmena na liniji fronta, uz novopostavljene zadatke avijacije i sve nove izmene u detalje.

U tom obaveštenju za štabove armija, Štab Grupe vazduhoplovnih divizija je precizirao da se koriste geografske sekcije razmere 1:200.000, kao i da se svaki put navedu granice odseka između pojedinih jedinica u okviru armije.

Sadejstvo sa jedinicama 3. armije

Za sadejstvo i koordinaciju dejstava između avijacije i jedinica 3. armije karakteristično je pokazivanje velike inicijative štaba ove armije u organizovanju što boljeg sadejstva. Ali, kao i druge, tako i Štab 3. armije nije u potpunosti bio upoznat sa mogućnošću borbenog rada jurišne avijacije, kasnio je sa zahtevima ili je čak te zahteve nepravilno postavljao. Isto tako, u nekim primerima, štabovi potčinjenih jedinica ove armije negirali su očigledna dejstva jurišne avijacije.

Jedan od takvih karakterističnih primera jesta ocena o dejstvima avijacije 7. marta, kada je avijacija sa 30 borbenih letova (20 jurišne i

³⁴⁰ Iz Uputa za vazduhoplovne oficire za vezu pri štabovima armija; Zbornik NOR, tom X, knj. 2, dok. 90.

deset lovačke avijacije) uspešno bombardovala i mitraljirala ciljeve u rejonu: Donji Miholjac - Petrijevci - kota 93, kao i prelaze preko Drave, a o čemu je u Štabu 3. armije zapisano:

„U toku dana naša avijacija bombardovala je i mitraljirala obe obale Drave u rejonu mostobrana, kao i prelaze, no nije došlo do tešnjeg njenog sadejstva sa našim jedinicama prve linije“!³⁴²

Sedmog marta su se, naime, vodile jake borbe oko sela Bolman i Majške Mede, koje je neprijatelj bio zauzeo. Izvesni delovi zemljишta naizmenično su nekoliko puta prelazili sjedne u drugu stranu. Međutim, uprkos ovom Štab 3. armije, uviđajući da ni sam još nije bio rešio pitanje sadejstva sa avijacijom, 11. marta dostavlja potčinjenim jedinicama, sa naređenjem da budu upoznati i svi bataljoni, kratko uputstvo za vezu između avijacije i pešadije.

Uputstvo, pre svega, reguliše da svaki bataljon poseduje platna i postupak radnji, kako bi označio svoj položaj. Ono je, takođe, regulisalo da i avion raspolaže crvenom raketom (što bi značilo: 'Pokažite platna!') i zelenom raketom ('Video sam vaša platna!'):

„Zahtjeve za napade avionima davati će ovaj Štab neposreno 42. vazduhoplovnoj diviziji preko telefona, a po oznakama na dostavljenoj sekciji Osijek razmjere 1:100.000“!³⁴³

Obeležavanje prednjih linija, kao i neposredna vatrena podrška tokom dejstava na dravskom mostobranu doprinelo je da se ostvari dobro, iako ne najbolje sadejstvo i koordinacija rada između avijacije i jedinica 3. armije:

„Prilikom izvođenja operacija na dravskom mostobranu, na severnoj obali Drave - severno od Valpova, u cilju konačne likvidacije mostobrana i prebacivanja neprijatelja na južnu obalu Drave, naša avijacija je potpuno koordinirala svoj rad sa trupama na zemlji i uspešno je pomagala za sve vreme operacije borbu i rad naših jedinica“. '

Radi daljeg potpunog i sigurnog sadejstva i koordinacije rada Štab 3. armije je zahtevao i jedan avion za vezu, kojim bi održavao kontakte sa operativnim štabom Grupe vazduhoplovnih divizija, kao i sa štabovima svojih potčinjenih divizija. Štab navodi da su osnovni razlozi nepostojanje čvrste i sigurne radio i telefonske veze, nedostatak većeg broja telefona, a posebno potrebnih radio-stanica:

„Upotrebljom aviona za vezu u toku samog izviđanja operacija upotpunila bi se već postojeća veza između avijacije i trupa na zemlji, odnosno između Operativnog štaba vazduhoplovstva i Štaba 3. armije“!³⁴⁵

³⁴¹ Iz operativnog izveštaja 42. vazduhoplovne divizije od 8. aprila 1945: Op. cit., dok.

³⁴² Iz izveštaja Štaba 3. armije od 7. marta 1945; AOS, k. 21 A, br. reg. 24/1.

Iz uputstva Štaba 3. armije od 11. marta o načinu održavanja veze između avijacije i pešadije; Zbornik NOR, tom JI, knj. 2, dok. 33.

Obaveštenje Štaba 3. armije Štabu GVD od 24. marta o dejstvima avijacije na dravskom mostobranu; AOS, k. 1450, rgb 10/31-1

³⁴⁵¹ Ibid.

Avionima za vezu Štaba 42. vazduhoplovne divizije održavani su kontakti i između komandanata. Osim toga, jedinice na zemlji su pokazivale i obeležavale svoje položaje platnima, tako da je avijacija ostvarila velike uspehe:

„Sadejstvo avijacije sa našim jedinicama bilo je vrlo efikasno; pored stvarnih rezultata demoralisalo je neprijateljsku odbranu, dok je, s druge strane, našim borcima uzdizalo borbeni moral. Ovo je utoliko važnije, što je to bila prva prilika da naši mladi borci i rukovodioči jurišaju na neprijatelja uz stalnu podršku iz vazduha“!³⁴⁶

Na osnovu Direktive Generalštaba JA, od 9. aprila 1945, o prelasku u opštu ofanzivu za oslobođenje zemlje, Štabu 3. armije bilo je naređeno da zahteve za dejstva avijacije dostavlja preko vazduhoplov-nog oficira za vezu, koji se nalazio kod grupe Vitruk.

Na osnovu te naredbe Štab 3. armije je dostavio zahtev da avijacija, u vezi sa probojem sremskog fronta, dejstvuje po određenim ciljevima i izviđa prostoriju u toku 11. i 12. aprila, a u vezi sadejstva iznosi:

„Znaci za održavanje veze između trupa na zemlji i aviona: bela platna koja će postavljati pješadija pri pojavi aviona na prednjoj liniji svog rasporeda“!³⁴⁷

Pored toga, Štab 3. armije je Štabu Grupe vazduhoplovnih divizija još jednom dostavio ciljeve po kojim avijacija treba da dejstvuje, detaljno objašnjavajući znake raspoznavanja:

„Naše trupe označavaće liniju fronta belim čaršavima.

Na ostalim odsecima fronta (I i II armije) naše trupe obeležavaće zauzete položaje serijom zelenih raketa ispaljenih u pravcu protivnika, a tenkovi imaće kupole isfarbane belom bojom“!³⁴⁸

Posade 42. vazduhoplovne divizije su, takođe, pozitivno ocenile nastojanje komandanata jedinica na zemlji da na vreme, posebno u odsudnim trenucima vatrene podrške, obeležavaju svoje prednje linije:

„Veza sa trupama na zemlji izrazila se kroz označavanje prednje linije od strane nazemnih trupa raketama i platnima. Trupe III armije su u ovome imale takav uspeh da su naši i ruski letači zamolili da se tim trupama izjavi blagodarnost za tako brižljivo i marljivo označavanje prednjih linija“!³⁴⁹

Pored iznetih primera uspešne koordinacije i sadejstva, vazduhoplovni pukovi su isticali i mnoge druge slučajeve u kojima su zahtevi - dostavljeni putem radio-veze, telefonski, odnosno putem šifre, sadržavali neprecizne podatke. Od mnogih primera, karakteristični su zahtevi traženi depešama, obično dan ranije, u toku noći, ili neposredno pošto

³⁴⁶ Iz pohvale Štaba 3. armije Grupe vazduhoplovnih divizija za uspešno sadejstvo avijacije na dravskom mostobranu; Zbornik NOR, tom X, knj. 2, dok. 91.

³⁴⁷ Iz zahteva Štaba 3. armije o dejstvu avijacije i podršci na liniji fronta Valpovo - Osijek od 10. aprila 1945.; Op. cit., dok. 129.

³⁴⁸ Iz obaveštenja načelnika Štaba 3. armije o zadacima za avijaciju u toku 11. i 12. aprila; Op. cit., dok. 130.

³⁴⁹ Iz operativnog izveštaja Štaba 421. vazduhoplovnog puka od 3. maja za rad u aprilu 1945.; Op. cit., dok. 181.

su posade upućene na izvršavanje zadataka na osnovu konkretnog plana.

Tako je Štab 3. armije, 9. aprila u 21.00 čas, poslao depešu sledeće sadržine:

„III armija; 10. IV 1945. izviđati neprijatelja na prostoriji: Osijeka - Petrijevci - Nard - Valpovo - Belišće - Bistrica - r. Drava, ceo dan“!³“

Depeša od 12. aprila u 08.50 - premda je izvršen i vazduhoplovni pukovima dostavljen raspored ciljeva, kao i vreme prvog i drugog udara, bez navođenja kojih ciljeva i u koje vreme:

„Tucite Valpovo - Petrijevci - Podravske Podgajce - Sv. Durađ - Donji Miholjac“!³⁵¹

Na osnovu depeše od 15. aprila u 06.14 časova Štab 3. armije zahteva da avijacija dejstvuje po određenim ciljevima već u 06.50, ne uzevši u obzir vreme potrebno za podvešavanje naoružanja, kao i za let do cilja. Istog dana, 14 minuta kasnije poslata je druga depeša, koja glasi:

„Izviđati komunikaciju Požega - Našice. Izveštaj baciti kod štaba armije Valpovo. Mi noćas napadamo Našice, čiju likvidaciju očekujemo za sutra ujutro“!³⁵²

Zahtev za dejstvo avijacije, upućen depešom od 17. aprila u 05.30 časova, naznačava mesto, vreme i ciljeve:

„Linija fronta bez promene. Glavni ciljevi: Čačinci - Slatina - Virovitica. Eventualni ciljevi: Podr. Slatina - Moslavina. Vreme napada: 06.50 po našem vremenu. Izviđati pravac Čačinci - P. Slatina; Moslavina - Slatina - Virovitica“!³⁵³

Štabovi vazduhoplovnih pukova često su bili u prilici da se obraćaju Štabu 3. armije tražeći dopunske informacije, kao u depeši od 6. maja, predatoj u 09.50:

„Štabu 3. armije! Javite hitno liniju fronta i zadatak avijacije za 7. maj o.g.“!³⁵⁴

Istog dana, u 20.30 dostavljeno je novo pitanje:

„Štabu 3. armije! Dostavite nam liniju fronta i zadatke!

Da li su naši avioni danas oko 15.00 sati tukli naše trupe? Da li se jedan naš štormovik - avion spustio na vašu teritoriju - frontu i gde“?³⁵⁵

Depeša od 9. maja ukazuje na problem avijacije u vezi sa radijusom dejstva:

„Štabu 3. armije! Maribor zauzet - vide se u gradu naše zastave. Mostovi u Mariboru celi. Izviđanje se ne može vršiti zapadno od Maribora, jer je daleko od našeg aerodroma“!³⁵⁶

Iz knjige depeša primljenih od 3. armije; AOS. k. 1455, br. reg. 2/1-4.

Op. cit., br. reg. 2/2-4.

Op. cit., br. reg. 3/2-4.

³⁵³⁾ Ibid.

Iz knjige depeša predatih štabovima armija; AOS, k. 1460. br. reg. 130/3.

Op. cit., br. reg. 132/3.

³⁵⁶⁾ Op. cit., br. reg. 150/3.

Pored Štaba 3. armije, i štabovi njenih potčinjenih jedinica u svojim izveštajima daju ocene o dejstvima avijacije. Tako Štab 51. udarne divizije, koja je vodila teške borbe kod Baranjskog Petrovog Sela i Bolmana, kritički primećuje da 11. marta avijacija nije pratila neno dejstvo:

„Tokom noći 10/11. o.m. kao i 11. o.m. do 15 časova vlada zatišje koje prekida dejstvo avijacije“!³⁵⁷

Štabovi 32. i 16. divizije, koje napadaju Podravsku Slatinu, ne prenose svojim jedinicama elemente sadejstva sa avijacijom. Bilo je, međutim, i slučajeva da je avijacija tukla ciljeve u pozadini pred frontom 16. divizije, a da se u izveštaju ne pomene, kao u primeru za 17. april:

„Naša avijacija nije dejstvovala ispred fronta naših jedinica“!³⁵⁸

Upravo toga dana avijacija je izvršila 27 borbenih letova, bombardujući i mitraljirajući neprijateljeve ciljeve u rejonu Moslavina, Podrav-ska Slatina, Suho Polje, itd.

Sadejstvo sa jedinicama 1. armije

Štab 1. armije je u vezi sa sadejstvom avijacije beležio uspešne rezultate. No, i kod njega su bili prisutni slični problemi kao i kod drugih armija.

Izrazito dobri rezultati sadejstva ostvareni su između Južne operativne grupe divizija i Južne avio-grupe, praktično od samog početka i formiranja tih grupacija. Tako je za 29. mart 422. vazduhoplovni puk vršio izviđanje rejona Bijeljine, koji je ova grupa uskoro i napala:

„Naša avijacija letjela je na zadatak u cilju izviđanja dubine neprijateljske pozadine“!³⁵⁹

Za razliku od 3. armije, Štab 1. armije je u mnogim slučajevima zadatke avijaciji davao kratko i konkretno, kao u primeru dopune armijske zapovesti od 11. aprila u vezi sa probojem sremskog fronta, gde stoji sledeće:

„Za vrijeme artiljerijske pripreme naša avijacija će tući Mohovo, Movas, Tovarnik, Ilince i dr. mjesta u bližoj pozadini“!³⁶⁰

Po ovoj zapovesti jedinice 1. armije trebalo je da ovladaju linijom Sotin - Svinjarevc i drugim, te se naređuje početak napada pešadiji, kome prethodi artiljerijska priprema.

U vezi artiljerijske pripreme komanda artiljerije 1. armije sačinila je detaljan plan u kome za avijaciju navodi upravo one ciljeve koji su joj dodeljeni za napad 12. aprila.

Štab 1. proleterske divizije konkretizuje armijsku zapovest, navodeći da će avijacija dejstvovati za vreme artiljerijske pripreme (12. aprila od 04.45 do 05.00 časova) i njene zadatke još i proširuje:

³⁵⁷ Iz izveštaja Štaba 51. udarne divizije od 11. marta. AOS. k. 21 A, br. reg. 24-1.

³⁵⁸ Ibid.

³⁵⁹ Iz izveštaja Južne operativne grupe divizija od 29. marta; Zbornik NOR. tom XI, knj. 1, dok. 69.

³⁶⁰ Iz naređenja Štaba 1. armije od 11. aprila 1945; Op. cit., dok. 51.

.Avijacija će sadejstvovati za sve vreme operacija, kojoj našu prednju liniju dostignuća označavati sa serijom od 3-5 zelenih raket"³⁶¹⁾

U toj zapovesti takođe su precizno dati i znaci raspoznavanja za avijaciju, tenkove, artiljeriju i brodove:

„Juriš - 2 bele rakete!

Tražim artiljerijsku vatru - crvena i bela raketa u pravcu cilja!

Tražim tenkove - zelena i bela raketa u pravcu neprijatelja.

Prekini vatru - dve crvene rakete uvis.

Ovde sam - (obeležavanje svoje prednje linije) - serija od 3 zelene rakete, (ovo je važan znak koga treba češće davati kako bi tenkovi, avioni, artiljerija i brodovi znali našu liniju prednjih delova. Ovaj znak češće davati prilikom svakog novog prodora prednjih delova ili u slučaju kada avioni nadleću)"!³⁶²⁾

S obzirom da se ovde radi ne samo o sadejstvu pešadije i avijacije već i artiljerije, kao i tenkovskih jedinica, to je i Stab 2. tenkovske brigade 1. armije precizirao znake raspoznavanja:

„Za obeležavanje prednjih linija i za sadejstvo sa avijacijom: serija zelenih raket od 3-5 komada u pravcu neprijatelja. Prekid vatre: 2 crvene rakete izbačene uvis!"³⁶³⁾

Osim 1. proleterske i ostale divizije u sastavu 1. armije imale su neposredne kontakte sa avijacijom. Tako je tražena vatrena podrška 7. aprila za napadna dejstva dve divizije ostvarena prema preciznim uputstvima:

„Naša avijacija bombardovala je i mitraljirala položaje ispred VI i XI divizije!"³

Štab 5. udarne divizije takođe navodi konkretna dejstva, saobrazno sa traženjem Štaba 1. armije:

„Naša avijacija precizno je tukla neprijateljske položaje i pozadnu!"³⁶⁵⁾

Posebno dobro ostvareno sadejstvo predstavlja zahtev da avijacija prati napadna dejstva 5. divizije što ona i ističe:

„Naša avijacija bombardovala je i mitraljirala sa uspehom neprijateljske položaje u Županji i komunikaciju Županja - Gradište!"³⁶⁶⁾

Kada su jedinice 5. udarne divizije u ranim jutarnjim časovima 19. aprila razbile neprijateljevu odbranu na liniji sela Lapovci - N. Topolje - St. Topolje i produžile da gone neprijatelja, avijacija je dejstvovala uspešno po neprijateljevim objektima u bližoj pozadini. Toga dana, međutim, zabeležen je i jedan incident:

³⁶¹⁾ Iz zapovesti Štaba 1. proleterske divizije JA od 11. aprila 1945. potčinjenim jedinicama za probor sremskog fronta; Op. cit., dok. 54.

³⁶²⁾ Ibid.

Iz zapovesti Štaba 2. tenkovske brigade od 11. aprila; Op. cit., dok. 59.

Iz izvoda iz operacijskog dnevnika Štaba 5. udarne divizije za dejstva c aprila 1945, Op. cit., dok. 83.

³⁶⁵⁾ Ibid.

³⁶⁶⁾ Ibid.

„U 14 časova u s. Selna naša avijacija bombardovala je komoru I Kralješke brigade koja je bila na maršu na cesti. Od ovog bombardovanja imali smo 8 mrtvih i 60 ranjenih drugova. Ovo je teška pogreška naše avijacije i nije prvi slučaj da naša avijacija zabunom ili nepažnjom napada naše trupe. Protiv ovakvih avijatičara trebalo bi preduzeti najstrožje mere, a ako su nesposobni - ne upućivati ih na zadatke na frontu“! ³⁶⁸⁾

Toga dana, 19. aprila, vazduhoplovni pukovi 42. divizije nisu upućivani na borbene zadatke. Međutim, letele su sovjetske posade koje su avionima tipa 11-2 i „jak-l“ 19. aprila izvršile 20 borbenih letova, napadajući ciljeve u rejonima Slavonski Brod - Bosanski Brod - Batrina - Nova Gradiška. U izveštaju Štaba 10. jurišne divizije sovjetske Grupe „Vitruk“ ne navodi se pomenuti incident, ali se ističe da je vreme bilo oblačno, sa 8-10 balova, ali donja baza oblaka bila je na visini 1200 m, a vidljivost 5 km. Do greške u napadu došlo je zabunom, a osim toga svi napadi su vršeni iz brišućeg leta.³⁶⁸⁾

Štab 21. udarne divizije kritički se osvrće na rad avijacije čiju podršku nije dobila premda je blagovremeno zahtev poslat:

„Rad avijacije: u toku dana izviđačka delatnost, ali ne i potpomaganje naših snaga, mada je vazduhoplovstvo traženo i javljeno o odstupanju neprijateljskih kolona u više redova sa pravca Đakovo - Dragotin“!³⁶⁹⁾

Posle oslobođenja Đakova, Strizivojna i Vrpolja, u efikasnim ofanzivnim borbama, jedinice 1. armije su nastavile akcije i u trodnevnim borbama slomile neprijateljevu odbranu kod Pleternice, Broda i Požege. Štab 1. armije je, 22. aprila, izdao novu zapovest za dalje nadiranje pravcem ka Zagrebu i zahtevao veću podršku iz vazduha. No, u to vreme, pa sve do 4. maja, avijacija nije dejstvovala zbog nedostatka goriva. Uspešna vazduhoplovna podrška, međutim, ostvarena je kasnije, a posebno 7. maja kada je 422. vazduhoplovni puk sadejstvovao jedinicama 21. divizije, koja je napad na Zagreb planirala za 8. maj u 12.00 časova.

Kao i kod 3. tako i kod jedinica 1. armije mnogi zahtevi za dejstva avijacije, upućeni putem depeša, ne sadrže sve potrebne elemente. Posebno se ističu depeše od 12. aprila radi dejstva na određenim delovima fronta, koje nisu sadržavale vreme i vrstu ciljeva.

Tako depeša u 09.25 časova 12. aprila glasi:

„Što pre naneti udar po mestima Oriolik, Negoslavci, Vukovar. Kao glavne ciljeve računati prva dva mesta. Nad pojedinim ciljevima raditi 20 minuta. Obratiti pažnju, jer naši tenkovi kreću u napad“!³⁷⁰⁾

³⁶⁷¹ Ibid.

³⁶⁸⁾ Detaljnije o izvršenim borbenim letovima sovjetskih posada videti izveštaj za 19. aprila. Zbornik NOR, tom X, knj. 2, dok. 157.

Izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 21. udarne divizije o dejstvima od 11 - 20. aprila 1945; Zbornik NOR, tom XI, knj. 1, dok. 89.

³⁷⁰⁾ Iz knjige depeša primljenih od Štaba 1. armije; AOS. k. 92/3, br. reg. 93/3.

S obzirom da su avijaciji ciljevi već bili određeni, to je depeša takvog sadržaja mogla da izazove zabunu pošto termin „sto pre“ nije vremenski određen, niti je u depeši rečeno kojim pravcima nastupaju tenkovi.

U 09.55 minuta od Štaba 1. armije primljena je nova depeša:

„Naneti masovan udar na Ilaču, Šidske Banovce, Tovarnik i Sotin, gde ima neprijateljske artiljerije“!³⁷¹⁾

U 14.00 časova sledeća depeša glasi:

„Avijacija treba danas da tuče Bošnjake, Županju i komunikaciju Županja - Cerna - Vinkovci“!³⁷²⁾

To su ilustrativni primeri kako Štab 1. armije, a isto tako i ostala dva, nisu uvek obraćali pažnju na raspored ciljeva koje su dobili vazduhoplovni pukovi, o čemu su, takođe, i oni bili obavešteni.

Sadejstvo sa jedinicama 2. armije

S obzirom na baziranje, avijaciji nisu davani zadaci vazduhoplovne podrške jedinicama 2. armije, kao što je to bio slučaj sa Štabom 3. i 1. armije. Međutim, i ovde su zabeleženi mnogi primeri izvrsnog sadejstva i koordinacije dejstava, posebno tokom februara, kada je dejstvovano po ciljevima u širem rejonu Zvornika i Bijeljine, odnosno dolinom Drine, u kojoj su bile angažovane jedinice 2. armije. Posebno dobre rezultate avijacija je zabeležila pri dejstvu po neprijateljevim rezervama i drugim ciljevima u širem rejonu Bijeljine.

U martu je avijacija težište dejstava imala na slamanju dravskog mostobrana, odnosno pružajući vazduhoplovnu podršku 3. armiji. Počev od 1. aprila, avijacija sve češće izvršava borbene zadatke južno od reke Save. Saobrazno naredbi Štaba 2. armije da potčinjene jedinice izvrše proboj na pravcu Srnice - Dobojski red, naređen za 4. april, otpočinju pripreme pešadijskih i artiljerijskih jedinica. Iako je avijacija dejstvovala po ciljevima od Bijeljine, preko Brčkog, Modrice i Gračanica, a i južnije - na liniji Srnice, Gradačac do Doboja, Štab 2. armije ne postavlja nikakve zahteve za dejstvo avijacije. Slično se postupa i u armijskoj zapovesti od 9. aprila, kada se preciziraju zadaci divizijama i artiljeriji, te i funkcionisanju veza, kao i u naredbi od 11. aprila - kada se vrše pripreme za forsiranje reke Bosne.

Avijacija je, od i. do 10. aprila neposredno pružala vazduhoplovnu podršku jedinica 2. armije, upravo dejstvujući po pravcima nastupanja 2. armije, a posebno ispred rejona gde su nastupale 23., 25. i 45. divizija (odnosno 14. korpus), kao i 17. i 28. divizija.

U nedostatku bolje koordinacije, sadejstvo avijacije sa 2. armijom izostalo je upravo 12. aprila, kada su dati ciljevi za napad koji su se nalazili u zoni 3. i 1. armije. Štab 2. armije je, na primer, 11. aprila u 14.00 časova postavio zahtev za dejstva avijacije:

³⁷¹⁾ Op. cit., br. reg. 94/3.

³⁷²⁾ Op. cit., br. reg. 95/3.

„Pored javljenih ciljeva 12.4.45. treba tući komunikaciju desnom obalom Bosne, od Maglaja do ušća Paklenice (Đukanova meh.). Noćas od 20.00 časova desnom obalom Bosne od Maglaja za Doboј prolazi oko 300 neprijateljskih motornih vozila i jaka kolona pešadije sa artiljerijom“!³⁷³

U 03.30 časova, 12. aprila, komandant 2. armije je uputio Generalštabu JA zahtev za pojačanje svojih snaga u jačini dve pešadijske divizije radi odsecanja neprijateljevih snaga koje odstupaju iz rejona Sarajeva dolinom Bosne na sever. Prema podacima, u rejonu Maglaja i Doboja nalazile su se jake koncentracije neprijateljeve žive sile i borbene tehnike.

S obzirom da je Generalštab postavio stroge zahteve 3. i 1. armiji da izvrše proboj sremskog fronta, kao i da avijacija dejstvuje na utvrđene ciljeve, izostalo je dejstvo po ovoj koncentraciji što bi, svakako, umanjilo neprijateljevu borbenu moć, a jedinice koje su kasnije iskorišćene za borbu protiv 3. i 1. armije, bile dobrim delom uništene dejstvima iz vazduha.

Zbog naređenja da avijacija i u toku gonjenja sadejstvuje samo na sremskom, odnosno dravskom pravcu, izostala je i podrška 2. armiji tokom forsiranja reke Bosne, čiji je početak napada određen za 16. april u 04.30 časova.

Petnaestog aprila Štab 2. armije reorganizuje veze u napadu i preduzima mere za sadejstvo pešadije sa artiljerijom i avijacijom, za koju određuje sledeće elemente:

„III - Veze sa avijacijom (samo crvene rakete)

Obeležavanje naše prednje linije, na svaku četu - jedna crvena raketa.

Napomene:

2) Izbacivanje svih raket u vrtići vršiti uvis, u pravcu neprijatelja...

5) Izbacivanje raket za vezu sa pešadijom i avijacijom vrše komande četa koje su u prvom borbenom redu, sa mesta u visini prednjih linija“!³⁷⁴

Jedinice 23. divizije ističu efikasnost avijacije, koja je dejstvovala povremeno, od 1. do 15. aprila. Pred frontom 25. divizije avijacija je dejstvovala u neprijateljevoj pozadini u Srnicama, Gradačcu i Modrići, 1-3, i 5, 6. i 10. aprila. Ipak, ta divizija, pred objektivno jačim neprijateljem, nije bila u stanju da prati uspehe koje je ostvarivala avijacija. Međutim, izostalo je i dejstvo avijacije u utvrđenom mestu Garevac, na koji je 25. divizija više puta jurišala. U četiri napada, izvršenih na prostoru Garevac - Čardak - Modriča, avijacija se nije nijednom pojavila da bi pružila neposrednu vatrenu podršku.

Tek u predstojećem napadu 2. armije na Doboј ostvarena je koordinacija, tako daje avijacija podržavala napad jedinica 45. divizije.

³⁷³ Iz knjige depeša primljenih od 2. armije; AOS, k. 1460, br. reg. 143/4.

³⁷⁴ Iz zapovesti Štaba 2. armije od 15. aprila 1945; Zbornik NOR, tom XI, knj. 2, dok. 57.

Po ciljevima je uspešno dejstvovala, o čemu je komandant 2. armije dostavio sledeću depešu:

„Naša avijacija 10. IV 1945. uništila je na železničkoj stanici Dobojsku železničku kompoziciju od 35 vagona sa ljudstvom i materijalom“!³⁷⁵

U vreme kada su jugoslovenskim pukovima obustavljeni letovi zbog nedostatka goriva, a sovjetske posade izvršavale manji broj borbenih zadataka, Štab 2. armije planirao je dejstva većeg obima.

U toku maja avijacija je, međutim, ostvarila odlično sadejstvo sa jedinicama 3. korpusa JA, koje su od 9. do 15. i od 21. do 25. maja uništile preostale četničke i ustaške grupacije.

Tako Štab 3. korpusa ističe:

„9. maja sa svim snagama uz sadejstvo sa avijacijom otpočeo je opšti napad na četničku grupaciju“!³⁷⁶

„U 6-to časovnoj borbi na sektoru Sutjeska - Zakmur, uz odlično sadejstvo avijacije, prva grupa bila je razbijena“!³⁷⁷

„Svaku akciju potpomagala je naša avijacija, koja je došla do punog izražaja“!³⁷⁸

„U ovim operacijama uspješno je potpomagala trupe na zemlji i naša avijacija, koja ima veliki udio u uništavanju četničke grupacije“!³⁷⁴

„Zatraženo je vazduhoplovstvo i tenkovske jedinice, jer bez istih ova grupa ustaša i njihova uporišta neće moći za dugo vremena biti likvidirana“!³⁸⁰

„Sadejstvo avijacije, iako je to za naše borce i rukovodioce u većem obimu bilo po prvi puta, pravilno je shvaćeno i u potpunosti iskorišćeno. Veza između aviona i trupa na zemlji putem signalnih platna i raket bila je stalna“!³⁸¹

Sadejstvo jedinica na zemlji i avijacije u vazduhu karakterišu, pre svega, način obeležavanja prednjih linija u dinamici boja, kao i postavljanje zahteva za dejstva avijacije.

Zahtevi za dejstva avijacije su, kao što je istaknuto, upućivani avijaciji, a da se, u većini slučajeva, nisu uzimali u obzir najhitniji elementi, kao što su: vreme, mesto, cilj, druge okolnosti značajne za izvršenje zadatka.

Obeležavanje prednjeg kraja trupa na zemlji bilo je ustaljeno putem latna i rakaeta, ali su i tu bile razne varijante. Petog maja je predstavnik taba Grupe vazduhoplovnih divizija ustanovio, pre svega sa Štabom 3. armije, sledeće znake za vezu između aviona i jedinica na zemlji:

AOS, k. 21 A. br. reg. 5-2.

Iz izveštaja Štaba 3. korpusa od 9. maja 1945; Zbornik NOR, tom IV, knj. 34, dok. 162.

³⁷⁵ Iz izveštaja 21. brigade od 17. maja 1945; Op. cit., dok. 159.

³⁷⁶ Iz izveštaja Štaba 3. korpusa od 9. maja, Op. cit. dok. 162.

³⁷⁷ Iz izveštaja Štaba 27. divizije od 20. maja 1945; Op. cit., dok. 166.

„a) Streljačkim platnima. Pri pojavi naših aviona bataljoni u prvoj borbenoj liniji izneti će i postaviti streljačka platna paralelno sa pravcem protezanja njihovog streljačkog stroja.

b) Raketama. Pored iznošenja streljačkih platna, treba mesta i položaje naših jedinica označiti bacanjem raketa, bez obzira na njihovu boju, koje u momentu naletanja naših aviona, izbaciti u pravcu neprijatelja - zapada, i to:

- parnim danom: dve rakete, a
- neparnim danom: tri rakete, s tim što će svaki bataljon, a ako može i svaka četa, izbaciti po toliki broj raketa.

Ovako postupati počev od 6. maja t.g. pa do daljeg"!³⁸²⁾

Štab 42. vazduhoplovne divizije, i pored iznetih ocena da štabovi armija nisu bili dobro upoznati sa mogućnostima avijacije, pa ni sa upotrebljom jurišnih pukova, daje opštu ocenu o međusobnom sadejstvu i koordinaciji.

Jedna od prvih ocena jeste da se posle nemačke protivofanzive od 17. do 21. januara, front u Sremu stabilizovao zahvaljujući uspešnom sadejstvu naše avijacije sa jedinicama 1. armije. Podatke o jedinicama protivnika, kao i liniju fronta, uvek sa izmenama do kojih je dolazilo naročito kasnije, Štab 42. vazduhoplovne divizije dobijao je od štabova armije:

„Svi podaci dobijeni od suvozemnih trupa o predstojećim ciljevima, provereni su našim izviđanjem, kada smo ujedno dobijali i nove podatke za rad avijacije. Važnije podatke o neprijatelju dostavljali smo i našim suvozemnim trupama“!³⁸¹⁾

To se posebno odnosi na dejstva tokom februara, kada Štab 42. divizije, jedno vreme, nije imao podatke o jačini neprijatelja koji je svoje jedinice izvlačio dolinom Drine.

U martu, kada je neprijatelj uspostavio mostobran na Dravi, pitanje sadejstva sa avijacijom uslovljeno je operativnim potrebama da se mostobran likvidira uz što manje žrtava. To je, pre svega, zahtevalo efikasnu pomoć vazduhoplovstva, koje je, u stvari osmotrilo pokrete neprijatelja, a kojima Generalštab JA nije posvetio dovoljno pažnje, prepustajući inicijativu Štabu III ukrajinskog fronta i kome je, izvesno vreme, bio prepočinio svoju 3. armiju.

U vreme kada su u aprilu izvođene operacije u Sremu, pred 42. vazduhoplovnu diviziju postavilo se pitanje proširenja oblika i načina sadejstva. U prvi plan postavilo se, međutim, sadejstvo sa jedinicama 2. armije:

„Osnovna operativna ideja bila je da se potpomognе sadejstvo sa suvozemnim trupama, prvenstveno sa trupama II Armije, koja je trebala likvidirati neprijatelja u dolini reke Bosna, a isto tako i saradnje sa trupama I Armije, koja je operisala u dolini reke Sava...

³⁸²⁾ Akt Štaba 42. vazduhoplovne divizije od 7. maja 1945, AOS, k. 1466/1, br. reg. 15/1-1.

³⁸³⁾ Iz priloga za istoriju 42. vazduhoplovne divizije; AOS, k. 1460, br. reg. 35/4-5.

U planu je bila predviđena saradnja, uglavnom sa trupama u dolini reke Bosna (trupe II Armije) i sa trupama u dolini reke Sava (trupe levog krila I Armije). Ovaj plan je od strane general-majora Vitruka izmenjen i pomoć celokupne avijacije bila je skoncentrisana ispred fronta I Armije, pre i za vreme velike ofanzive - proboja Sremskog fronta i to u dane 12., 13. i 14. IV. kada je utrošena sva rezerva u benzinu, što je dovelo do prekida rada"³⁸⁴⁾

Sadejstvo i koordinaciju, kao i uzajamno obaveštavanje sa štabovima armija, Štab 42. vazduhoplovne divizije ocenjuje da su bili dobri, ali se kritički osvrće da je odluka o likvidiranju mostobrana uslovila prenošenje dejstava sa operativnog područja 2. armije na ostala područja:

„Procenu situacije i odluku doneo je štab general-majora Vitruka, koji je za svaku svoju odluku u pogledu promena aerodroma, činio predlog i dobijao saglasnost od Štaba III ukrajinskog fronta maršala Tolbuhina“!³⁸⁵

Sadejstvo između jurišne i lovačke avijacije

Jurišna avijacija je pri izvršenju svojih zadataka vatrenе podrške kopnenih snaga organizovala sadejstvo sa lovačkom avijacijom. U toku NOR-a dejstva jurišnika 42. vazduhoplovne divizije štitila je lovačka avijacija 11. vazduhoplovne divizije. Organizovanje sadejstva bilo je tim efikasnije jer su na istim aerodromima branili po jedan jurišni i jedan lovački puk.

Lovačka avijacija pružala je zaštitu snagama jurišne, u toku leta do i nad ciljem, kao i u letu na obratnoj maršruti. Iako se neprijateljeva lovačka avijacija vrlo retko pojavljivala ne samo nad aerodromima baziranja već i na bojištu, 11. lovačka divizija je bila prinuđena da jurišnu avijaciju obezbeđuje tokom njenih dejstava. Vrlo često su i lovci, neposredno posle jurišnih aviona, izvodili napade, ili su prethodno neutralisali PAA-sredstva. Lovačka avijacija je samo u nekoliko slučajeva blokirala neprijateljeve aerodrome baziranja kako bi jurišna avijacija nesmetano izvodila svoja dejstva, a isto tako izvidala je objekte dejstva jurišne avijacije i osmatrala rezultate dejstva.

Tokom januara posade sva tri jurišna vazduhoplovna puka ističu dobre rezultate sadejstva sa lovačkim pukovima, koji su ih štitili na marš-rutama, odnosno prilikom dejstava po objektima na zemlji.

„Sadejstvo sa jurišnom avijacijom vršeno je u najtešnjoj vezi i uglavnom prema odlukama komandanta 10. gardijske jurišne divizije. Potrebe za većom zaštitom jurišnih formacija od strane lovačke avijacije na itinereru i nad ciljem nije bilo, jer rad neprijateljskog vazduhoplovstva nije postojao“!³⁸⁶

* Op. cit., br. reg. 35/8-5 35/9-5.

* Op. cit., br. reg. 35/1-5.

Iz operativnog izveštaja Štaba 11. vazduhoplovne divizije za rad u januaru 1945; Zbornik NOR, tom X, knj. 2, dok. 224.

Kao i u januaru, tako isto i u februaru neprijateljeva lovačka avijacija nije ugrožavala dejstvo 42. vazduhoplovne divizije, ali su lovci 11. divizije redovno pratili jurišnike, s obzirom da im se pratnja jurišnika postavljala kao prioritetni zadatak, dok su im ostali zadaci bili: izviđanje, dejstva po objektima i kontrola rezultata vlastitih i dejstava jurišne avijacije.

Posle nekoliko slučajeva pojave neprijateljeve avijacije u martu, kada se nad dravskim mostobranom pojavilo nekoliko grupa od 2-4 „fokevulfa“ FW-190 i „meseršmita“ Me-109, kao i nekoliko „junkersa“ Ju-88, pod zaštitom lovaca, Štab 42. vazduhoplovne divizije organizovao je svakodnevno praćenje lovačkom avijacom:

„Zadaci zaštite i praćenja jurišne avijacije uspešno su izvedeni. Organizacija bila je laka i vršeno je sve dogovorom između štabova lovačkih i jurišnih pukova.

Zaštitu su vršile patrole od po 2-4 aviona, leteći iznad formacije jurišnih aviona, pošto je neprijateljska lovačka avijacija bila vrlo slaba i neaktivna!“³⁸⁷

Jurišnici su štitili lovce na odstojanju 150-200 metara i sa nadvišavanjem od 200-300 metara.

Iznad takvog postroja lovačkog para i formacije jurišnih aviona, leteo je još jedan par lovaca koji je imao zadatak da, u slučaju pojave protivnika, zajedno sa drugim parom kreće u borbu.

Štab 421. vazduhoplovnog puka navodi i jedan primer odličnog postupka lovačke avijacije:

„Pilot ovog puka Šetinc leteo je u grupi koja se pod dejstvom neprijateljske artiljerije nešto raširila. U tom momentu, odozdo s leva izvršio je na njega napad jedan neprijateljski lovac FW-190. Strelac aviona nije ga primetio, niti otvorio vatru ni onda kada se je nalazio na 200 metara udaljenosti. U tom kritičnom momentu ruski lovac izvršio je napad i otvorio vatru te oborio neprijateljskog lovca!“³⁸⁸

Ö metodici dogovora i sadejstva sa lovačkim 113. vazduhoplovnim pukom, Štab 423. vazduhoplovnog puka, koje je ostvarivano odmah posle dobijanja zadatka, ističe se sledeće:

„Štabu lovačkog puka davana su objašnjenja po sledećim pitanjima: cilj, njegov karakter, metode napada, borbeni poredak štormovika, broj aviona, marš-ruta, manevr nad ciljem, ime vođe ili njegovog zamenika. Pri letenju lovci se priključuju grupi štormovika i štite je praćenjem do cilja i nad njim. Veza u vazduhu sa lovcima ostvarivana je putem radija!“³⁸⁹

Tokom aprila menja se raspored zadataka koje su dobijali lovački pukovi u vezi sa zaštitom jurišne avijacije, pri čemu su vizuelno i foto-izviđanje, pa i izviđanje sa narednim dejstvom imali prednost:

³⁸⁷⁾ Op. cit., izveštaj za februar; dok. 262.

³⁸⁸⁾ AOS, k. 1466/1, br. reg. 1/77-3.

³⁸⁹⁾ AOS, k. 1466/1, br. reg. 1/79-4.

„Zaštita lovaca bila je ostvarivana u većini letova, mada je ona najviše svođena na dejstvo lovaca na neprijateljsku artiljeriju, pošto neprijateljskih lovaca nije bilo“³⁹⁰

Od 128 borbenih zadataka, koliko su pukovi 11. lovačke divizije izvršili u toku prve polovine maja 1945, pedeset zadataka bili su praćenje i zaštita dejstava jurišne avijacije.

Od 9. do 25. maja, kada je 421. vazduhoplovni puk dejstvovao po zaostalim četničkim i ustaškim grupacijama, nije ni vršena lovačka zaštita, jer za njom još nije ni bilo potrebe.

Opšta karakteristika lovačke zaštite jurišne avijacije jeste da se odvijala u uslovima retke pojave neprijateljeve avijacije. U taktici zaštite, piloti - lovci ipak nisu stekli iskustva koja bi, na primer, imali daje protivnik češće napadao jurišnu avijaciju. Radio-veza je održavana između posada jurišnih i lovačkih grupa, a isto tako i sa radio-stanicom na zemlji. Zaštita jurišne avijacije omogućila je mladim pilotima da uvežbavaju održavanje zadatog borbenog poretku u toku izvršenja zadatka.

³⁹⁰> ibid.

Potporučnik Vladimir Šetinc,
pilot 422. vazduhoplovnog puka

Major Milan Malnarić, komandant
423. vazduhoplovnog puka, poginuo
21. marta 1945. godine

Grupa pripadnika 423. vazduhoplovnog puka

Piloti 423. vazduhoplovnog puka: Miodrag Tričković i Milan Vasić (u sredini neidentifikovani drug)

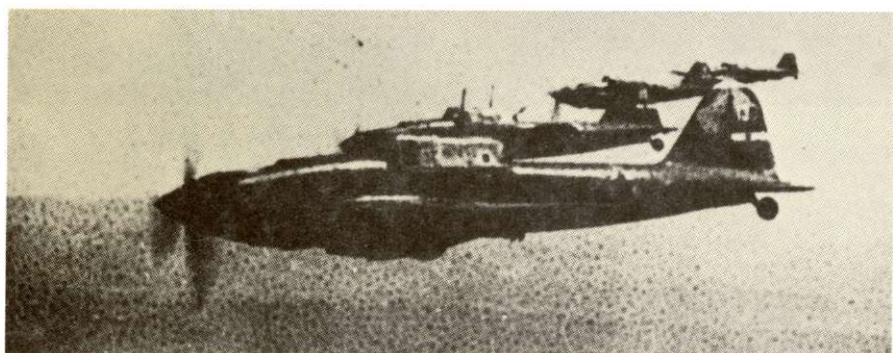
Piloti Gvozdenović, Perić, Simić, Gregov, Smolić, Ilić i drugi u Trenažnom pilotском centru Vazduhoplovstva NOVJ (JA)

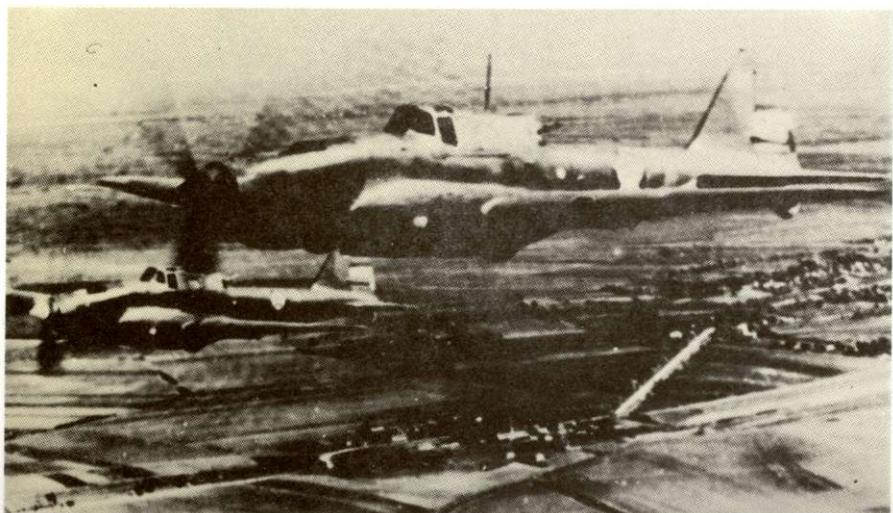
*Potporučnik - pilot Vasa Gojković,
poginuo 15. aprila 1945. godine*

*Odeljenje jurišnih aviona 11-2 u
borbenim poretku desnog stepena*

Par jurišnih aviona 11-2 u borbenom poretku desnog stepena

Pripadnici 423. vazduhoplovнog puka

Priprema na karti: obeležavanje objekata i rejona dejstava

Posle sletanja: uspešna dejstva

Detalj sa rajlovačkog aerodroma: pred poletanje

Snimak za uspomenu na kraju rata

Jurišni avioni na stajanci: utihnuli su motori i naoružanje - rat se za pripadnike 42. vazduhoplovne divizije završio 25. maja 1945.

Drugarstvo iskovano u ratu: piloti, vazdušni strelci, mehaničari

Vazdušni strelci 421. vazduhoplovнog puka

УЛАЗ. бр. 00694
19-N- 1945.

Строго повериљиво 17

Серија "Б".
Примерак № 1.

РАТНИ ИЗВЕШТАЈ Бр.107 ШТАБА 421 ВАЗДУХОПЛОВНОГ ПУКА ЗА 18 АПРИЛ 1945 ГОДИНА.
Сомбор у 20 часова.

12

КАРТА 1:200.000 издање 1942 год./Руска/.

- 1-На дан 18 априла 1945 године 421 Ваздухопловни Пук учествовао у борби, потпомагајући напад наших наземних делова војске, нападајући кретање непријатељске живе сile на путу: Старо Тополje-Брод и Подвике-Лужани.
- 2-Два авиона Ил.2 извршила два успешна борбена лета, дејствујући на живу силу и технику противника.
- 3-Укупно 2,50 часова летења.
- 4-Утрошено мунитије: A025=8 ком, A08=32 ком, BJa=300 ком, PG82=2 ком, ШКАС=950, УБТ=40 комада.
- 5-Ваздушних борби није било. Примећена је слаба ватра ПАарт.
- 6-Наших губитака није било.
- 7-Према извештају наших и руских посада умнштено и оштећено: Један аутомобил, 5 кола, десет фашиста.
- 8-Везе: Радио и телефонска функционисала добро.
- 9-Према извештају наших и руских посада осмотрено је: На путу Старо Тополje ка Броду кретање до 15 кола и чета пешадије; У селу Ново и Старо Тополе чета пешадије и 15 кола; На путу села Громачница-села Андрејевица ка селу Лужани кретање 30-40 кола и 6 топова пољске артиљерије. У реону села Андрејевица до три батерије ПАарт. круног калибра.
- 10-Временске прилике: Облачно 7/10. Висина облака 2000 метара. Видљивост 4-5 километара.
- 11-Пилоти су летели у петоркама у левом степену, дејствујући на живу силу и технику противника на путу: Старо Тополje-Брод и Подвике-Лужани нападајући циљеве јуриши и бомбардерски са висине 1300 метара до бркнућег лета извршавајући два до три напада у сваком нападу по три јуриша, без прикраја ловачке авијације. Напад су вршили под углом до 30 степени.
- 12-Аеродром Сомбор погодак је за летење авиона Ил.2.
- 13-Бројно стање: За 19 април 1945 год. пилота способних за извршење борбених задатака 32/тридесет и два/.

СМРТ ФАШИЗМУ-СВОЈНОМ НАРОДА.

ПОЛИТКОМЕСАР ПУКА
поручник:

Нико Симе
/Север/.

КОМАНДАНТ ПУКА капетан,

пилот ловач:

Д. Ђорђевић
/Божовић/.

НАЧЕЛНИК ШТАБА ПУКА

КАЛЕТАН:

Шандор Јаковић

/Стојаковић/.

ОТКУЦАНО У 2 ПРИМЕРКА:
Бр.1-Штабу 42 Вазд.Дивизије и
Бр.2-У предмет број 15.
Б/Р.

Ratni izveštaj Štaba 421. vazduhoplovнog puka od 18. aprila 1945.

ПОТВРЂУЈЕМ!

Начелник Штаба јуришног пука
капетан,
Иван С. Јаковљев
1 марта 1945 године

Примерак 1...
5537

ИЗВЕШТАЈ

о штурманском и бомбардерском раду 421 вазд.јуришног пука
за мјесец април 1945 год.

1) Делови пука у мјесецу априлу 1945 год. вршили су борбени рад и изводили зајимање са руко воденим и осталим летачким особљем.

2) Напади су вршени на живу силу и тешнику непријатеља у групама од 2, 4 и 5 авиона на: Осек-Нашице-Валново и Кошка, Врбања-Рачиновци - Гуња и Подвина-Ориоца-Капела Батрија.

3) У протеклом мјесецу пук је извршио 70 летова; Од њих борбених 50 а школских-трејнажних 20.

При томе је бачено бомби у тежини: 10.299 кг.

4) Упоредо са извршењем борбених задатака у јединицама пука и укупно у пуку са пилотима је извођена следећа настава:

- штурманска настава:
а) изучавање реона борбеног дејства,
б) изучавање реона аеродрома на коме смо и будућих намјераваних,
в) навигација по компасу и РПК
г) навигација и оријентација у ниском лету, као тека.

Посебна пажња је посвђена оријентацији и изучавању карте употребом јављујући разне начине и методе.

БОМБАРДЕРСКА НАСТАВА:

а) бомбардовање из поимирања, бришућег и хоризонталног лета,
б) врсте циљева, врсте бомби за ове као и врсте упаљача према датом циљу и висини бомбардовања и
в) тактика напада и па маневра. Овоме је посвећена посебна пажња особите са младим пилотима.

Поред овога, са пилотима је извођена настава летења, метеорологија, техничка настава из познавања мотора, аероплана, наоружања, специјалне опреме, радио опреме, радио веза, правила службе, проучавање карењења, политичко учење, а и друго што има описан карактер или је везано са њиховом стручном спремом и организацијом ваздухопловства.

5) У протеклом мјесецу није било губитака оријентације нити напада на све своје трупе.

6) Летачко особље је спремно у штурманском погледу што се тиче теоријог знања. За практичну примјену могу се употребити за сада 40 другови за водење а остали за пратњу. За практичну обуку слабијих нужно је да се додели пуку један школски аероплан. Способни за вођење могу се употребити по разном терену но за борбене летове у сложеним метеор. условима могао би се употребити око пала водећих као вођа(5).

7) Метеоролошка служба ради заједно са руском метеор. службом и стоји на расположењу, но само за обје и мјесечно и време, али за податке даје од мјеста према фронту, служба није организирана нити је земаљска метео служба још у функцији.

8) Основни метод бомбардовања био је из обрушавајућег лета (помирања).

9) Основни метод вођења авиона био је компас и карта,

10) Контрола бомбардовања вршена је фотоснимцима и осматрањем вође одеља. Мали број фотоснимака је послат од дивизије и у пуку нису виђени.

11) Пук недостаје наставници књига. Било би потребно да се додели књига Терестричка навигација од Гавре Шкриванића, да се преведу руски уџбеници за навигацију и бомбардовање. Недостаје планшете за имене карата. Садашњи начин имена карата по цевовима исте употребљавају. Затим требају угломери, лењири-размерници а по могућству да се доделе обећани вазд.рачунари(компјутери). Ово као и остale потребе прибележио је штурман дивизије по мом усменом казивању.

Откуцано у 2 примерка

ШТУРМАН јуришног пука,

капетан

Иван С. Јаковљев

Izveštaj o šturmanskom i bombarderskom radu 421. vazduhoplovnog puka za april 1945.

М.Н.Ф.Н.Р.Ј.
АДМИНИСТРАТИВНО-ОПЕРАТИВНИ РЕД
Бр. Ред. 1970
К. 116 3

ОПЕРАТИВНИ ИЗВЕШТАЈ

Штаба 423 ваздухопловног јуришног пука за 10 априла 1945 године
20.00 часева

карта 1:200.000

У теку данија детело је 6 авиона ИЛ-2.

Извршење је борбених летова са укупним трајњем од 6,15 час.
Бомбардовањем и митраљирателем нападнута је хижа сила и техничка средства непријатеља у рејону с. ГУЊА.

ОСМАГРПАВЕ: на жељезничкој станици ГУЊА није иштица примећена,
село ГУЊА је у пламену. Северно од жељ.станице ГУЊА у шуми примећен 1 камски
касар и 1 пекар.

ДЕЈСТВО НЕПР.ПАА: непријатељска лака ПА одбрана, дејствовала
је из шуме северно од жељ.станице ГУЊА.

ГУБИТИЦИ: губитака није било.

ВЕЗА: радио веза је добро функционисала.

РЕЗУЛТАТ БОРБЕНОГ ДЕЈСТВА: уништено је 1 камар; 2 колске
запреге и произведен 1 пекар.

УТРОПЧЕНО МУНИЦИЈЕ:

ФАБ-50=8	РС-82=8	ШКАС=550
АО-25=40	ВЈА=1050	УБТ= 70

Од 17,21 до 18,21 час. група се састојала из 3 авиона ИЛ-2
у десном степену (МАРИНОВИЋ) као вођа групе.

ВРЕМЕ НАД ЦИЉЕМ: од 17,45 до 17,55 час. Висина напада од 1200
до 300 мет. Извршење је 2 напада.

РЕЗУЛТАТ ДЕЈСТВА: уништена су 2 кола са запремом.

ВРЕМЕ 17,35 до 18,40 час. група се састојала из 3 авиона ИЛ-2,
у десном степену (КАВИЋ) као вођа групе.

ВРЕМЕ НАД ЦИЉЕМ: од 17,45 до 17,55 час. Висина напада од 1000
до 200 мет. Извршење 3 напада.

РЕЗУЛТАТ ДЕЈСТВА: уништен 1 аутомобил и произведен 1 пекар.

ЗАШТИТУ су вршили ловци 113 ловачког пука.

ВРЕМЕ: облачност 6/10; Н=1300; видљивост 15 км.

НАПОМЕНА: Приликом ових операција два хама цвикона се икесу
вратила са задатка јер су се како се пртпоставља на циљу прикучили
другој групи која је такође оперисала у том рејону па се један (НЕДЕЛЈКОВИЋ)
спустео у Новом-Саду а други (ТРИЧКОВИЋ) у Земуну.

БОВЕРНА РЕДОБИСТ: 480ТАИЛ-92; 1МЛ80ГБОМ, избеглајах.

КОМАНДАНТ 423 ВАЗД.ЈУРИШНОГ ПУКА
петочник, Јован Ђујић (МАРИНОВИЋ)

ОТКУЦАНО У 2 примерка
примерак бр. 1 42 вазд.див.
" бр. 2 у акта штаба

НАЧ.ШТАБА 423 ВАЗД.ЈУРИШНОГ ПУКА
касетам, Взор. Ј. Савић (ЛАВИДОВИЋ)

А.Д.

Прилог 5.-

П р е г л е д

утрошених бомби и мунције по јединицама ваздухопловства у месецу мају
1945. године.

МАЈИМЕНОВАЊЕ	11. ловачка дивизија	42. јуришна дивизија	1. вазд. ловачки пук	О в е г а
Б ФАБ-100	-	53	-	53
О ФАБ-50	-	16	-	16
М АО-50	-	82	-	82
В АО-25	-	708	-	708
И АО-10	-	184	-	184
И АО-2½	-	2109	-	2109
И АО-35	-	40	-	40
И АО-8	-	1038	-	1038
М УБТ	-	3974	-	3974
У РС-82	-	197	-	197
Н ВС	5055	31415	-	36470
Ц ШВАК	6260	-	-	6260
И ШКАС	-	47520	-	47520
Ј УБО	7900	-	-	7900
Б ЗАВ	939	-	-	939

Начелник штаба
пуковник
Мирко Радич

Pregled utrošenih bombi i municije vazduhoplovnih jedinica u maju 1945.

DODATAK
ZAPOVESTI
Štaba 42. vazduhoplovne divizije
Sp. Per. 20/6-106
K. 1456/10

Z A P O V E S T

Štaba 42 vazduhoplovne divizije, s. Kalinovac, 11 maja 1945 godine
u 19 časova.

/Karta Jugoslavije 1:500.000/

Komandant divizija je naredio:

I.

Štab ove divizije, štabovi 423 i 113 vazduhoplovnog puka sa svojim pukovima, 42 samostalna četa za vezu, 42 pokretna aeroplanska radionica, 79 bataljon aerodromske službe i odgovarajući obični i specijalni parmovi koji su došli sa gornja dva puka, izvršile prebaziranje sa aerodroma Kalinovac na aerodrom Pleso kod V. Gorica.

II.

Sve napred navedene jedinice i načelnici pojedinih odjeljenja Štaba ove divizije, izvršile pripreme za pokret u toku noći do 12 maja t.g. do 0.4.00 časova.

III.

Zbog malog broja prevoznih sredstava pokret će najpre izvršiti Štab divizije, 42 samostalna četa za vezu prednji delovi pukova.

Ostatak ljudstva koje se nemože prebaciti raspoloživim prevoznim sredstvima, ostaje na sadanju tački do daljeg naredenja. Za snabdevanje ovog ljudstva 79 bataljon aerodromske službe ostaviće odgovarajuću intendanturu sa hranom za 3 dana.

IV.

Sve jedinice koje raspolažu sopstvenim prevoznim sredstvima snabdeće se potrebnim gorivom kod 79 bataljona aerodromske službe kome su izdata potrebna naredenja.

V.

Polazak Štaba divizije, 42 sam. čete za vezu i prednjih delova pukova, biće 12 maja 1945 godine u 0.4.00 časova a na novom aerodromu imaju biti istoga dana do 12.00 časova. Ostali delovi koji kreću sopstvenim prevoznim sredstvima imaju biti na novom aerodromu do 16 časova.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

Načelnik operativnog odjeljenja
poručnik

Načelnik Štaba, major,

Stojanović
/Damjanović/

Stojanović

/Stevanović/

Zapovest Štaba 42. vazduhoplovne divizije od 11. maja 1945. o prebaziranju na aerodrom Pleso

SERIJA "G"
STROGO POVERLJIVO
Primerak br.I

8

ZAPOVEST ZA PRIPRAVNOST BR.1

BRDZ-1945-106
Bp. Pov. 24.2.1945
K. V. 65.106

Štaba 42 vazduhoplovne divizije Velika Gorica, 20.00 15 maja 1945 g.

/Karta Zagreb 1:200.000/

Linija fronta neprijatelja 15 maja 1945 godine, u 18.00 se protezala: 3 km. zapadno s. Mežica - Sv. Elena - isk. K. 975 - s. Plaznik - s. Solčava - s. Vrločnák - severoistočno na Austrijsku granicu i dalje Austrijska granica.

Komandant divizije naredio je:

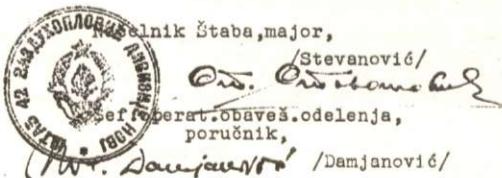
1.-113 lovački puk od 0.4.00 časova 15 maja 1945 godine nalaziće se u punoj borbenoj pripravnosti za izvršenje borbenih zadatka po mojoj zapovesti. Sa 2 para lovaca nalaziće se u pripravnosti na aerodromu u slučaju napada neprijateljskih aviona.

2.-423 vazduhoplovni puk od 0.4.00 časova 15 maja 1945 godine nalaziće se u punoj borbenoj pripravnosti za izvršenje borbenih zadatka po mojoj zapovesti.

3.-422 vazduhoplovni puk na dan 15 maja 1945 godine vršiće obuku i nastavu po materijalnoj grani.

4.-421 vazduhoplovni puk na dan 15 maja 1945 godine vršiće obuku i nastavu po materijalnoj grani.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

OTKUCANO U 5 PRIMERAKA
br.1 u arhivu divizije
br.2,3,4 i 5 vazd.pukovima

P. V.

Zapovest za pripravnost br. 1. Štaba 42. vazduhoplovne divizije od 15. maja 1945.

Потврђујем:
командант, пуковник
Дж. Џамир
(Бјелица)

МНО. ФИРЈ.
АРХИВ ВАРДОВА - ПЛАНАРСКИ РЕГИОН
Бр. Ред. 2-3
Код

ПРОГРАМ НАСТАВЕ

код пилота 42 вазд.јуришне дивизије за извршење практичних летова на школском авиону типа У-2 или сличном, у циљу обуке у навигацији и оријентацији.

а-Теорна настава на земљи:

- 1-Топографски знаци, читаве карата и размере истих.
- 2-Изучавање рејона око аеродрома.
- 3-Географски, магнетни и компасни курс.
- 4-Варијација (деклинација) и девијација.
- 5-Ветар и његов утицај на лет.
- 6-Брзина кроз ваздух и преко земље.Брзиномер.
- 7-0 висиномеру.

б-Практична настава на земљи:

1-Цртање слепих карата у размери на даљини до 150 км.од аеродрома, проналажење поједињих места на карти, процена од ока поједињих курсева и раздаљина.

- 2-Израда навигационе припреме лета.
- 3-Компензација компаса.

в-Практична настава у ваздуху:

1-Обележавање на карти итингерера који је познат само пилоту (пилот односно учитељ управља авијоном). Трајање лета до 30 мин. Вис. 500 м.

2-Извршити један лет у троуглу по компасу. Трајање лета до 30 мин.

Висина лета 500 мет.

3-Извршити један лет у троуглу по компасу. Трајање лета до 30 мин.

Висина лета 1000 мет. У току лета наставник не повремено испитивати пилота с ознаку објекта који се налазе удаљени до 15 км.од итингерера.

4-Извршити један лет у троуглу по компасу. Трајање лета до 30 мин.

Висина лета 50 метара.У току лета наставник не препитивати ученика с ознакама земаљских објекта које надиже.Нарочиту пажњу обратити на теке уочљиве објекте.

5-Извршити један лет у троуглу по компасу у циљу отклона ваноса ветра. Трајање лета до 30 мин. Висина 1000 мет.

Примедба:У колико би се показало да би извесним пилотима требало дуже времена ради успостављања за сигурно и самостално вођење авиона, вежбање у навигацији и оријентацији, -штурмски пукова доставити имена такових и предложити да се идтима одобри још извесни број летова.

Штурман, капетан,
Дж. Џамир
(Ковачевић)

Серија "Г"
СТРОГО ПОСЕРЦИВО

Примерак бр. 1

ОПЕРАТИВНИ ИЗВЕШТАЈ, Бр.42

Штаба Групе ваздухопловних дивизија у 19.00, 9.маја 1945. године,
(Карта Капопвар и Вара Лука 1:200.000)

1) Задатак Групе ваздухопловних дивизија на дан 9.маја 1945. године био је потномогање уништења четничких банди у реону с. Озиме и Тушмала.

Летео је свега 1 авион Ил-2 са укупно 0.45 сати летења.

Утрошено: 14 РС82; 88 А025; 250 ВЈ; 100 ШКАС и 30 УВТ.

Уништено или оштећено: 2 кола и око 30 бандита убијено.

Губитака није било.

Непријатељски авиони нису се појавили на Фронту исти најд аеродромом наших јединица.

Непријатељска ПАЛ није дејствовала.

Овај задатак вршила је само Спративна група 421.вазд.пук из Рајловца, а остале јединице 42.и 11.вазд.дивизије вршиле су прославу "Дана Победе" поводом капитулације Немачке војске на свима фронтовима.

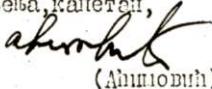
2) Веза: са штабом Ваздухопловства ЈА радиотелеграфска и телефонска, са осталим јединицама телефонска и ордонанско-курирска а са Спративном групом 421.вазд.пуком из Рајловца радиотелеграфска преко Штаба ваздухопловства ЈА.

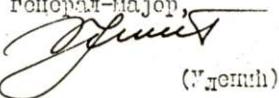
3) Аеродроми: Пови Сад, Бачки Јрестовац, Мађаречке, Загреб-В.Горица, употребљиви су за летење са свима типовима авиона, а аеродром Рајловец(Сарајево) није погодан за авione Ил-2.

4) Време: ведро, видљивост до 15 км.

На дан 9.маја 1945. године капитулираја је Немачка војска на свима фронтовима и тај дан је проглашен као НАС ЗА "ДАН ПОВЕДЕ".

Начелник операт.-обавешт.
одређења, капетан,

(Димитрије Ђорђевић)

Начелник штаба,
генерал-мајор,

(Јован Ђорђевић)

Сткупљено у 3 папирка:
бр.1 Уз спративни документ ГРД,
бр.2 Штабу ваздухопловства ЈА и
бр.3 у архиву ГМД - предмет бр. —

Г.Ј.

Operativni izveštaj Štaba GVD od 9. maja 1945. s posebnom naznakom
proslavi Dana pobede

Поверљиво

Бр. Реч. 6/1-77
1951.

Примерак Бр. 2

ОПЕРАТИВНИ ИЗВЕШТАЈ Бр. 2. ШТАБА 421. ВАЗДУХОПЛОВНОГ ПУКУ ЗА
10. MAJ 1945 ГОДИНЕ

Аеродром Рајловача у 20 часова.

КАРТА 1:200.000 издаче 1942 год./Руска/.

- 1.- На дан 10 маја 1945 године оперативна група 421 Ваздухопловног Јуришног Пука садејствовала је акцијама III Корпуса у уништавању четника у реону села Мокри до-села Ђубина.
- 2.- 2 авиона Ил.2 извршила су 4 успешне борбене лета, дејствујући бомбардерски и јуришно на непријатељске групе.
- 3.- Укупно време летења 3 часа 15 м.
- 4.- Утрошено муниције: А025-26 ком. РС82-1 ком. ВЈа-820 ком. ШКАС-1650 к, УБЛ-130 комада.
- 5.- Ваздушних борби није било. ПААрт.у јачини два топа, вероватно противтенковска, мањег калибра, испалили 8 граната прилично прецизно.
- 6.- Према извештају посада и наземних трупа уништено и повређено око 30 непријатељских војника, једна кола и око 6 коња.
- 7.- Пилот Дациомеровић код слетава сломио је стајни трап. Узрок удеса: пробијена гума десног точка стајног трапа.
- 8.- Везе: Веза у ваздуху функционисала је добро. Веза са III Корпусом, телефонска и радио функционисала је добро.
- 9.- Извиђање: Непријатељске снаге у јачини око 1500 људи извлаче се из села Мокро, Ђуке и Ђубина према Југостоку.
- 10.- Време: Ведро, видљивост 15 километара,
- 11.- Посаде су дејствовали у паровима, обрушавањем, под углом до 30 степени са висине од 1000 метара до 300 метара.
- 12.- Аеродром Рајловача услед неизвесности терена тешак за летење Ил2.
- 13.- Бројно стање за 11.5.1945 год. пилота спроведено за извршавање борбених задатака 5/пет.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОВОДА НАРОДУ.

ЗА ПОЛИТКОМЕСАРА ПУКА
поручник:
Дамјановић
(Дамјановић)

НАЧЕЛНИК ШТАБА ПУКА
капетан:
Иван Стојаковић
(Стојаковић)

ОТКУЦАНО У 2 ПРИМЕРКА:
Бр. 1-Штабу 42 Вазд.Дивизије и
Бр. 2-Уреднику број 15.
Б/Р.

Operativni izveštaj Štaba 421. vazduhoplovnog puka od 10. maja 1945. o
dejstvima protiv četničkih grupa

Серија "Г"
СТРОГО ПОВЕРЉИВО
Примерак бр. 2

ОПЕРАТИВНИ ИЗВЕШТАЈ Бр.54

Штаба групо ваздухопловних дивизија у 19.00, 21.маја 1945.године,
(Карта Ср.Митровица, 1:200.000)

1) Група ваздухопловних дивизија на дан 21.маја 1945.године имала је задатак потпомагање III Корпуса на уништењу усташких бандита у реону: с.Влашка-Мала и Орак.

Овај је задатак вршила само Оперативна група 421.вазд.пук. - Јаћарак, остale јединице вршиле су осуку и наставу по материјалној грани.

Летело је свега 2 авиона Ил-2, са укупно 2.10 сати летења.

Утрошено: 3 ФАБ100; 92 А08; 60 А02.5; 120 ВЈ и 950 ШКАС.

Уничтено или оштећено: убијено око 15 усташа, срушено 6 кућа и изазвано 4 пожара.

Губитака није било.

Непријатељски авиони нису се појавили на аеродрому наших јединица нити на Ф ронту. Непријатељска ПАА није дејствовала, а непријатељски п.а.митраљези дејствовали су доста прецизно из горе наведеног реона.

2) Аеродроми: Јаћарак, Скопље, В.Горица и Лучко (Загреб) употребљиви су за летење са свима типовима авиона.

3) Веза: са штабом Ваздухопловства ЈА радиотелеграфска и телефонска, са Оперативном групом у Јаћарку и 11.вазд.дивизијом у Скопљу радиотелеграфска преко Штаба ваздухопловства ЈА, са осталим јединицама телекомуникација и куририма.

4) Време: облачност 5-10/10, висина облака 2000 м. видљивост до 20 км.

Начелник операт.-обавешт.
одељења, мајор,

Душан Ф. Праус
(Краус)

Начелник штаба,
генерал-мајор

Димитрије Уленић
(Уленић)

Откупцано у 3 примерка:

бр.1 уз оперативни дневник ГВД,
бр.2 Штабу ваздухопловства ЈА и
бр.3 у архиву ГВД - предмет бр.

Г.Ј.

Štaba 421. vazduhoplovnog puka od 21. maja 1945. o
dejstvima protiv ustaških grupa

Серија "Г"
СТРОГО ПОВЕРЉИВО
Примерак бр. 1

ОПЕРАТИВНИ ИЗВЕШТАЈ Бр. 58

Штаба Групе ваздухопловних дивизија у 19.00, 25.маја 1945. године,
(карта Ср.Митровица, 1:200.000)

1) Задатак Групе ваздухопловних дивизија на дан 25.маја 1945.
године био је потпомагање III Корпуса на уништењу усташких бандита у реону: с.Оцак - Влашка Маја.

Летело је свега 2 авиона Ил-2 и извршено је свега 2 успешна борбена лета са 2.30 сати летења.

Утрошено није ништа.

Уништено или општећено: није ништа.

Губитака није било.

Непријатељски авиони нису се појавили на фонту нити над аеродромима наших јединица. Непријатељска ПАА није дејствовала.

Горњи задатак вршила је само Оперативна група 421.вазд. пук. у Јаћарку, остале јединице су вршиле обуку и наставу по материјалној грани.

2) Аеродроми: Јаћарак, Скопље, В.Горица (Загреб) и Лучко (Загреб) употребљиви су за летење са свима типовима авиона.

3) Веза: са штабом Ваздухопловства ЈА радиотелеграфска и телефонска, са оперативном групом 421.вазд.пук. у Јаћарку и са 11. вазд.дивизијом у Скопљу само радиотелеграфска преко Штаба ваздухопловства ЈА, са осталим јединицама телефонска и куририма.

4) Време: облачност 6/10, висина облака 2500 м. вилјивост 10.

Начелник операт.-обавешт.
одељења, мајор,

Фр.Д. Краус
(Краус)

Начелник штаба,
генерал-мајор,

(Уденић)

Откуповано у 3 примерка:

бр.1 уз оперативни дневник ГВД,
бр.2 Штабу ваздухопловства ЈА и
бр.3 у архиву ГВД - предмет бр.

Г.Ј.

Operativni izveštaj Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija od 25. maja 1945.

ИЗВЕШТАЈ

Бр. № 101
Бр. № 282-19/101
Бр. № 101

Штабу 42 ваздухопловне дивизије (за инжињерска дивизија) је радија и стаља ваздухопловног наоружања и оружног снајера код 423 ваздухопловног пукка у теку месецу маја 1945 године.

I

СТАЊЕ АВИОНСКОГ НАОРУЖАЊА НА АВИОНИМА ИЛ-2

- а) тепови ВЈА калибра 23 мм у току месеца маја нису радили и налазе се у добром и исправном стаљу;

б) митраљези ПКАС калибра 7,62 мм у току месеца маја нису радили и налазе се у добром и исправном стаљу;

в) митраљези УБТ калибра 12,7 мм у току месеца маја нису радили и налазе се у добром и исправном стаљу;

г) несачки авионски бомби у току месеца маја нису употребљавани и налазе се у добром и исправном стаљу;

д) несачки ракетни бомби нису употребљавани у теку јевога месеца нису употребљавани и налазе се у добром и исправном стаљу;

е) туреле се налазе у исправном стаљу;

ж) мунција се на аеродрому не држи, а она која се налази у авионима исправна је, и чиста и нормално подизајна;

з) инсталација пневматичне система је исправна.

II.

ПРЕДУЗЕТЕ МЕРЕ ПРЕДОХРАНА ЗА ПРАВИЛАН РАД И ОДРЖАВАЊЕ У ИСПРАВНОМ СТАНУ АВИОНИСКОГ НАОРУЖАЊА:

- а) редовно чишћење, подмазивање и контролисање од стране мајстера
оружара и заменика инжињера ескадриле по наоружању.

III

За теорију и практичну наставу на једној употребљено је врло мало времена услед пребазирања и те:

- а) 4 часа на упознавању ватреног наоружања; застоеји митралеза ШКАС-а и њихово отклањање; плесуматична инсталација ШКАС-а и топа ВЈ-а; епис мунције ШКАС-а; Б-32; ЗБ-46; ПЗ-а, за које циљеве служе и разне дејствје.
б) 4 часа на упознавању бомбардерског наоружања и те: реглажа бомбардерске инсталације и отклањање неисправности на истој; упознавање електричне инсталације за одбацање бомби и ракете; функција упалача; АД-АВ-1; АВШ-2 и рукување са истима;
в) 10 часева на чишћењу пешадинског наоружања, практичан рад и критика са постебним луккама насле пребазирана.

СА ПИЛОТИМАПРЕЂЕНО.

- а) 2 часа на упознавању ватреног наоружања успите и пиштеља ТТ
б) 2 часа правилна експлозација целокупног наоружања.

СА СТВЕШИМА ПРЕБЕНО:

- а) 3 часа упознавање митралеза УБТ и пиштола ТТ;
 б) 4 часа упознавање целокупног наоружања авиона ИЛ-2;
 в) 4 часа чишћење и драгтичан рад на митралезима УБТ.

IV.

Дисциплина код оружарског је објава на раду и ван рада је добра. У раду за сада нарочите се истиче мајстор оружар ³ ескадриле КАРАБЕГОВИЋ ЏЕМАЛ, као иницијативан, послушан и дисциплинован. Успех оружара на раду је задовољавајући.

v

Датум	Час и место	САДРЖАЈ	Ко је предао	Ко је примио	Како	Коме је даље предато
12.11 1945	09.30 Мар. Улан	<p>Обзори на садашњу ситуацију на начин који драму мају. Овим р. Едите крсна штуба однос. 2. николај - С. Ђурод, "Виши јапан, Великобританија, Торонто меркуријанци - велтишарев чи. Бисовец - Скијашу - Клавице/код Јашовца/- Ден сваку - Осијек.</p> <p>Неко тако користи у поку даешаше да се неки кончаниције који користе тешка па- лови. Доступану се мештска земља и југа Народна јоко буђећи Рад- јану, Крајину, Меркуријанци и С. Ђурод.</p> <p>У овом тиму јоко мутни уздржавајујују Банатова и Панчићеваца које се не даје једини хрести у штабу ма то месец.</p>	Сандо дани III	Мар. Штуб Г.В.Д. Ириџе	Мар. Штуб Г.В.Д. Ириџе	Мар. Штуб Г.В.Д. Ириџе
12.11 1945	00.00. Мар. Улан	<p>Иницијатива према радистима од 12.11.45 у 19.00 са радосам, што је Банатово освојено који и панчићевци задају објавују је да 13.11. У овом реду животим подудар средину кончаниције Осијек - Накнаде.</p> <p>Пружаве промете Осијеку. Пружаве болнице каоју Д. николај - Накнаде и Осијек - Вуковар.</p> <p>Совјетски објавујују имени и посве штаби ма р. Едите код крсне скеле Бисовце штубе говијујују Бисовце</p>	Кадешон Бурек	Марен- штуб Штуба	Марен- штуб Штуба	42. и 11. Бисов. губицији

48

Ратни задаци вазд. стрелца Китића Љубомира
и пилота Рехмана Фрање извиђала пука.

Први бојни задатак извршили смо 8-4-1945 год.
на село Жупаљ.

Задатак је био, извиђање територије Брчко Жупаља. Затим бомбардовање и митраљирање зграда и станице Жупаље уништено је неколико живих циљева и пеговено је више зграда. Затим бомбардовања је станица на којој су се налазиле две композиције без лакомотива. Избило је два пожара. Лет је трајао један сат и 12 ми. артиљериске ватре није било.

Други бојни задатак извршилисмо 11-4-1945 год.
на село Башњаци. Било је извиђање митраљирање и бомба-
рдовање самога села. Запаљено је 10 кућа 6 кола са за-
премском и избило 10 пожара испалио сам 45 метака из
УБТ лет је трајао 1 сат и 17 ми.

Трети бојни задатак имали смо 15-4-1945 год.
напад на Врпоље станицу и околину. Уништено је 4 ками-
она 10 живих циљева 6 кућа 7 вагона и избило 4 пожа-
ра на станици. Испалио сам 100 метака. Лет је трајао 1
час и 20 ми.

Четврти бојни задатак имали смо 17-4-1945 год.
Напад на кепријатељску аутоколону од Славонског Бро-
да до села Амдијевци. Уништено је и запаљено је 8 Ка-
миона и уништено је 10 живих циљева. Колона је била
разрушена (растерана). Овде нас је тукла јака артиле-
рија. Добилисмо 5 погодака у стабилизатор од митраље-
рија. Испалио сам 24 метка. Лет је трајао
1 час и 22 ми.

Ове бојне задатке извршио сам са аеродрома
Бачког Брестовца. Задаци су били са успехом извршени.

Ја КИТИЋ ЉУБОМИР рођен сам 24-9-1926 год.
у Нишу. Ступио сам у 423 вазд. јур. пуку, 19-12-1944
у Руми, као вазд. стрелац. Унапређен сам у чин мл.
водника.

М.Н.О. ФНРЈ.
АРДЕН НАРОДНО-ОСВОБОДАВЧИК РАД
Бр. Ред. 1/1-9 10
К. 10/1 10

Потпис стрелца
Лубомир Китић
вазд. стрелац
управе пукка

САДИЧЕВСКИ ОДЛУКА

МНО. ФНР Ј.
ДОД ПОДР. КОМАНДОВАНИЈА РАТА
Бр. Ред. 32/4-2
10.7.

ШТАБ ГРУПЕ ВАЗДУХОПЛОЗИХ ДИВИЗИЈА

ЈУГОСЛАВИЈСКА АРМИЈА

Број 002НГ

28. маја 1945. год.

ШТАБУ 42. и 11. ВАЗДУХОПЛОЗИЈЕ ДИВИЗИЈЕ.

Завршено је борбено дејство наше авијације.- Сем још неких мањих борбених здатака, који још врше појединачне наше јединице, наше ваздухопловство може сада да се посвети потпуно тимејној теорији обуци летачког и техничког особља и тренажи, и довршењу летачке обуке код младих и недовољно обучених пилота.

За извршење овога наређујемо:

- 1) Да сви штабови и оперативне летачке јединице почев од 1.6.45. отпочну са извођењем теоријско-борбене обуке према достављеном распореду часова и плану теоријско-борбене обуке.
- 2) Да се из ова два основна наређења и на основи достављеног распореда занимања за текући дан, састављају за периоде од по 7 дана, распореди занимања за летачко особље и распореди занимања за техничко особље и ваздушне стrelце.
- 3) Начин сastављања распореда занимања показан је на тај начин, што вам достављамо 1 примерак распореда занимања за летачко особље, а за период од 1. до 5.6.45.
- Исто тако треба разрадити (до ескадрила): распоред часова и план за теоријско-борбену обуку и распоред часова текућег дана.
- 4) За разраду свега овога издати детаљна наређења у која унети, на основи месних прилика, потребне измене и допуне.
- 5) Распоред часова за јуни 45. и План теоријско-борбене обуке, предвиђају програм који се безусловно и потпуно ће извршити у току месеца јуна тг.

СМРТ ОДЛУКУТ - СВЕДОВАЊЕ НАРОДИ

Политкомесар,
политички инспектор,
Михаиловић
(Михаиловић)

Командант, генерал-мајор,
Боро Лазаревић
(Лазаревић)

Начелник штаба, генерал-мајор,

З. Јеличић
(Улешин)

Откупцано у Земуну:
бр. 1 у архиву тада - Предмет бр. —
бр. 2 Штабу 42. вазд. дивизије и —
бр. 3 Штабу 11. вазд. дивизије.

Г.Д.